

Sota- ja evakkovuosien jouluja erossa läheisistä

Sota- ja evakkovuosina kirjeet ja postikortit olivat tärkein yhteydenpito läheisiin. Moni perhe joutui vain toivottamaan jouluterveiset kenttäpostin välityksellä ilman yhteistä pyhien viettoa.

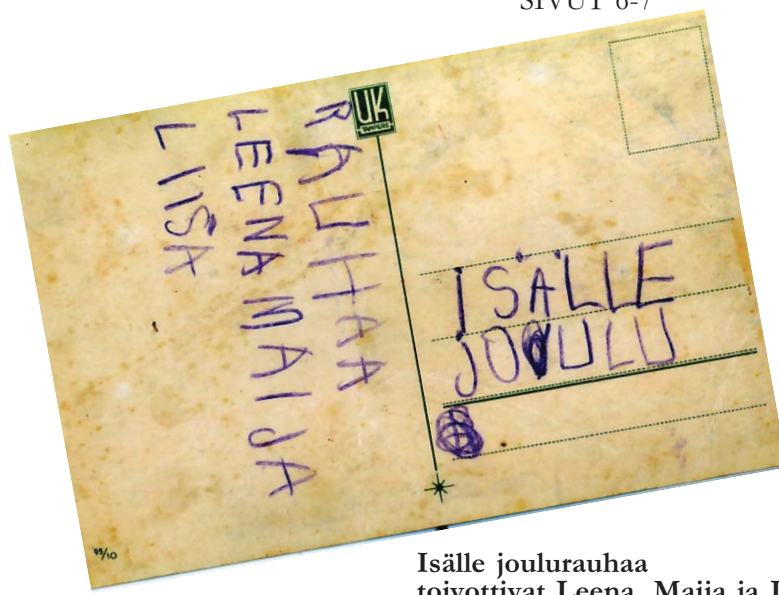
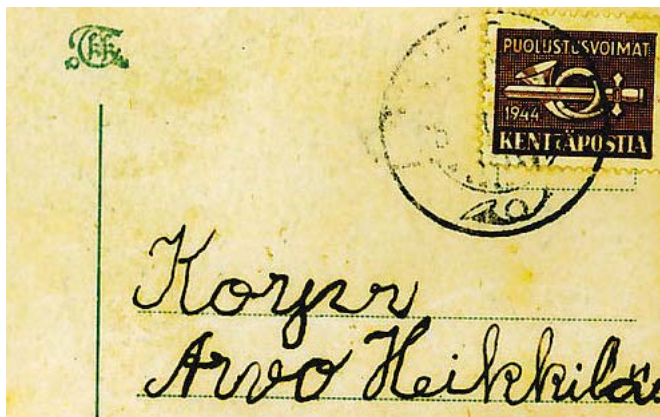
Karjalasta lähtöisin ollut Heikkilän pariskunta piti toisiinsa yhteyttä ahkerasti, dokumentteja on jälkipolven hallussa lähes tuhat. Tämän kirjeenvaihdon antama kuvaus arjesta on päässyt osaltaan mukaan dokumenttielokuvaan Tuntematon emäntä.

Pariskunnan tytär Eeva avioitui sittemmin pyhäjärveläiseen Jalon myllärisukuun.

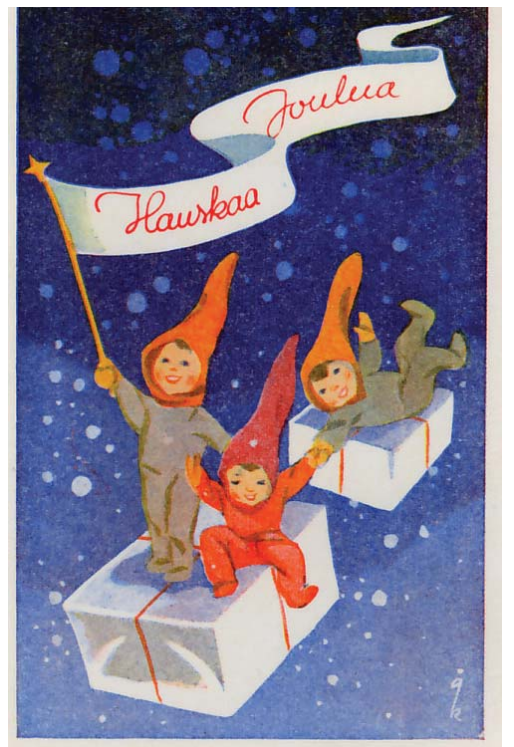
SIVUT 6-7

Sisaruksilla Eeva Jalolla ja Leena Posti-Ahokkaalla riittää sotien ajoilta tallella olevassa vanhempiensa kirjeenvaihdossa tutkittavaa.

Isälle joulurauhaa toivottivat Leena, Maija ja Liisa.

Kerhon pj. Laila Innanen lauloi haitaristi Eino Lammisen säestyksellä.

Pyhäjärvi-Säätiön asiamies Pirjo Kiiala toi säätiön terveiset joulujuhlaan. Etualalla pakeitoituja arpajaisvoittoja.

Vanhoja rakkaita joululauluja, runonlausuntaa, huumorinpilkettä ja hyvää ruokaa mahtui jälleen Tampereen Vpl. Pyhäjärvi-kerhon pikkujouluihin. Nelisenkymmentä kerholaista ystävienne oli kokoontunut 29. marraskuuta virittytymään joulun odotukseen. Ilma oli sateisen synkkä, mutta tunnelma lämmin ja valoisa.

Pikkujoulun tervetuloitovotuksessaan kerhon pj. Laila Innanen totesikin, ettei lumetonta maata kannata harmitella; laitetaan jouluvaloja, sytytetään lyhtyjä ja kynttilöitä niin parvekkeille kuin pirtteihin tuomaan valoa pimeyteen.

Tampereen Pyhäjärvi-kerho jatkaa tulevanakin vuonna kokoontumisia kuukausittain. Tapaamispäivä on joka kuukauden en-

Pikkujouluista juhlapyhien odotukseen

simmäinen keskiviikko kello 13.30, paikkana Tampereen Karjalaseuran tiloissa Koulukadulla. Tammikuussa tarjoillaan kakkukahvit pyöreitä vuosia täyttäneiden kunniaksi.

– Jäsenmäärä on pysynyt ilahduttavasti samalla tasolla viime vuodet. Kuukausitapaamisissa käy parikymmentä henkeä, kiitteli Innanen.

– Karjalaisuus ja pyhäjärveläisyys vetää yhteen haastamaan suuta hyvänmakuisiksi. On välillä mu-

kava jutella muunkin kuin puolison kanssa, sosiaalinen kanssakäyminen on tärkeää.

Laila Innanen on jo 13 vuotta vetänyt kotiseutumatkoja Pyhäjärvelle. Eriytyisen mielisään hän on siitä, että nuorempaakin sukupolvea lähtee matkoille mukaan. Viime kesänä matkalaiset eivät päässeet maajoittumaan perinteiseen tapaan Musakalle, mutta sen tähden ei kukaan perunut lähtöään. Ja perillä odotti

positiivinen yllätys: uudeksi majapaikaksi löytynyt lomakylä Käiksalimesta, pietarilaisen pariskunnan omistama "Hotelli vapaa-aika", palveli matkalaisia oikein hyvin.

Pyhäjärvi-Säätiön tervehdyksen juhlaan toi säätiön asiamies Pirjo Kiiala. Hän kertoi säätiön perustamisvaiheista vuosilta 1947-1948, jolloin sekä säätiö että Pyhäjärven historiikin kirjoittamishanke käynnistettiin; menossa on siis 70. vuosi.

Hyvänä uutisena Kiiala kertoi myös, että huolimatta lehdistä tulevasta arvonnalisäverosta Pyhäjärvi-lehden tilaushinta pysyy vuonna 2012 ennallaan eli tilaushinta on edelleen 30 euroa vuosikerralta.

SIVU 12

16. joulukuuta 2011

Nyt on kiitoksen aika

Tämä monen toiminnan vuosi 2011 alkaa olla takanapäin. Tyytyväisenä voimme todeta, että Säätiömme väki on ollut tänäkin vuonna yhteistoinnissa mukana toteuttamassa tarkoitustaan – pyhäjärveläisyyden vaalijana ja Karjalan puolustajana, kuten lehtemme etusivulla nimen yhteydessä voimme lukea.

Kulunut vuosi on ollut osittain edellisten kaltainen, mutta siihen on sisällytetty mielenkiintoisia asioita, jotka ovat tehneet vuodesta haasteellisen ja kiireisen. Toisaalta voidaan todeta vanha viisaus, etteivät työt tekemällä loppu ja niitä on taatusti tiedossa tulevallekin vuodelle.

Vuoden alkuneljäs kului Säätiön lakimääräisten asioiden, tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen sekä tälle vuodelle laadittavien toimintasuunnitelman ja talousarvioiden valmisteluissa hallintoneuvoston kokousta ja viranomaisia varten. Säätiön rahastoista jaettavien opiskelijoille tarkoitettujen apurahojen hakijoita oli tänä vuonna tavallista enemmän ja toisaalta pystyimme jakamaan apuraha entistä useammalle hakijalle. Toukokuussa olimme sakkolaisten kanssa isäntinä järjestämässä yhteistä matkaa Suvannon seudun alueelle, jossa tapasimme myös paikallisia johtohenkilöitä yhteisen illallisen merkeissä. Tällainen yhteistointi jatkuu hyvän palautteen myötä myös ensi vuonna.

Karjalan Liiton kesäjuhlat olivat tänä vuonna kesäisessä ja vehmaassa Turussa. Tuo viikonloppu oli juhlava ja ohjelmaltaan monipuolinen. Kauppatorilta lähtenyt kulkue lippuineen oli yksi kesän ja koko vuoden kohokohta. Oman lippumme kulkua ei haitannut tuuli eikä sade. Osallistumisen valmistelut ensi vuotta ja seuraavaakin varten on jo aloitettu.

Vpl. Pyhäjärvi juhlat järjestettiin tänä vuonna Sastamallassa Vammalan Karjalaseura ry:n väen toimissa järjestelyvastuussa. Erilaisissa tilaisuuksissa oli runsaasti väkeä ja järjestelyt onnistuivat erinomaisesti. Voimistelu- ja urheiluseura Kaiun muistoviesti onnistuttiin taas järjestämään Nokialta alkaneen uuden kiinnostuksen myötä erityisesti nuorison kannustamiseksi ja saamiseksi mukaan. Tähän auttoi osaltaan osallistumisääntöjen uudistaminen järjestäjien ja Säätiön toimesta entistä väljemmiksi. Sastamalan seudun Museo on hiljaisen vuoden jälkeen ilmoittanut olevansa valmiudessa vastaanottamaan pyhäjärveläistä aineistoa, kuten voimme Pekka Pusan ja hänen isänsä kansanedustaja, kapteeni Jalmari Pusan aineiston suhteen kiitollisuudella todeta. Suomalaisen kirjan museo Pukstavin avaaminen Sastamallassa heinäkuussa 2011 saattaa avata myös meille uusia mahdollisuuksia ja ulottuvuuksia kirjallisuuden tallentamiseen ja yhteistyön laajentamiseen.

Suhteemme entisen kotiseudun nykyisiin johtohenkilöihin ja viranomaisiin on kunnossa. Sitä todistaa tervehdyskäyntimme Pyhäjärvellä lokakuussa 2011. Kaikkiin esittämiimme hankkeisiin on suhtauduttu myönteisesti ja hyväksyvästi. Muistomerkkimme ovat saaneet olla rauhassa ja säästyneet lähes kokonaan ilkivallalta. Käkisalmen museo on ollut monesti vierailukohteena Kannaksella käydessämme. Sen ystävällinen väki toivottaa tervetulleeksi linnan tiloihin tutustumaan rikkaaseen historiaansa ja alati täydentyvään esineistönsä.

Vielä on ilolla todettava Musakan lomarannan majoituskapasiteetin lisääntyminen suurenkin väkimäärän majoittamiseen ja palveluun entisellä kotiseudulla. Toivomme tällaiselle toiminnalle jatkuvuutta vastaisuudessaakin.

Lopuksi haluan kiittää kaikkia yhteisöjä, yhteistyökumppaneita ja yksittäisiä henkilöitä hyvästä yhteistyöstä kuluneen vuoden aikana. Samalla haluan toivottaa kaikille lehtemme lukijoille

Rauhallista
Joulua 2011
ja Hyvää Uutta
vuotta 2012.

YRJÖ S. KAASALAINEN
Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön
hallituksen
puheenjohtaja

Sukumme juuret: Antaako geenitutkimus ratkaisun?

Suvannon seudun sukututkimuspiiri kokoontui jälleen 26. marraskuuta perinteiseen kokoukseensa Karjalatalolle. Kokousteemoina käsiteltiin geenitutkimuksen tuomaa apua ja karttojen hyödyntämistä esipolvien selvityksessä.

Mauno Kuoppa johdatteli osanottajat vauhdikkaalla tavalla geenitutkimuksen sumeaan maailmaan. Olet kuvitellut juuriltasi olevasi karjalainen. Geenitutkimus saattaa osoittaa, että juuresi juontavat Kokemäenjoen rannoille – ellei peräti ”mammutinmetsästäjiin”. Tutkimuksen avulla voimme paikantaa esi-isiamme varhaisimpia asuinsijoja maakuntatasolla, samoin saamme selvyden sukujen levinneisyydestä.

Esi-isien ajoitus on mahdollista tehdä jopa kahden-kolmen vuosikymmenen taakse. Kannaksella on mahdollista päästä kirkon-

kirjojen perusteella 1600-luvun taakse. Geenitutkimus tekee mahdolliseksi saada tietoa siitä, missä maakunnassa ja milloin esi-isämme ovat asuneet. Ajalliset jäljet saattavat johtaa jopa 1000-1300-luvuille esi-isien menneisyyteen.

Harri Laine teki selkoa Metsäpirtin väestöstä kartoissa.

Olennaista sukututkimuksessa on eri lähteistä saatujen tulosten yhdistäminen esihistoria- ja historiatietoihin. Tässä vaiheessa herää enemmän kysymyksiä kuin vastauksia. Miten geenitutkimuksen avulla saatu lisätieto tukee suomalaisten heimojen väestöliikkeitä ajan saatossa? Miten viikinkiajan vaikutus näkyi länsisuomalaisten liikkeinä Laatokan rannoilla Vuoksen suulla, siis aivan Pyhäjärven naapurissa. Ovatko pyhäjärveläiset juuriltaan aidosti karjalaisia vai länsi-

suomalaisia tai Lounais-Suomesta? Antaako isä- tai äitilinjain tutkiminen täsmällisemmän ja elävämmän kuvan juuristamme? Mitä vaikuttivat Laatokan länsirannalla novgorodilaisten tukemat sotaretket hämäisiä vastaan?

Sukunimi kulkee yleensä isälinjan mukana. Sukunimen alkuperän ja levinneisyyden avulla on mahdollista saada lisävalaistusta isälinjan historiaan. Tässä selvityksessä on apuna mm. kaksiosainen *Suomalainen sukunimikartasto*, josta on nähtävissä sukunimien levinneisyys ja myös se, miten tietyt sukunimet painottuvat Karjalankannakselle.

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö on nimennyt vuodeksi 2012 **Kauko Hinkkasen** edustamaan pyhäjärveläisiä Suvannon seudun sukututkimuspiiriin vetoryhmään. Seuraava kokous on 14.

Mauno Kuoppa tekee selkoa geenitutkimuksen tuloksista Suvannon seudulla.

tammikuuta 2012 klo 14.00 Helsingissä, Karjalatalolla. Tervetuloa sukeltamaan sukututkimuksen saloihin.

KAUKO
HINKKANEN

Kukot kokoontuivat Enonkoskella

Kukkojen sukuseuran tämänvuotisessa sukukokouksessa elpyi vanha hyväksi havaittu perinne pitää kokous sukuseuran jäsenen kutsumana.

Enonkoskelle kutsun esittänyt **Eero Kukko** joukkoineen oli valmistanut mieleenpainuvan viikonvaihteen 11.-12. kesäkuuta. Olinlennassa kokousväelle oli opastettu kierros, jonka jälkeen vietettiin lounashetki höyrylaivaristeilyllä. Tutustumiskohteina olivat lisäksi muun muassa maailman suurin puukirkko Kerimäellä ja strutsitila. Illan kruunasi näytelmäesitys. Sunnuntaina osallistuttiin jumalanpalvelukseen Enonkosken kirkossa ja laskettiin seppele sankarihaudoille sekä pidettiin sukukokous.

Kokouksessa sukuseuran hallitukseen valittiin uudel-

leen seuraavaksi kolmivuotiskaudeksi **Heikki Honkala, Ruut Uusihakala** ja **XXX**. Heikki Honkala toimii hallituksen puheenjohtajana ja Ruut Uusihakala sukuseuran taloudenhoitajana. Hallituksen muut jäsenet ovat **Jari Kukko**, varapuheenjohtaja, **Marja Kotasalmi, Arvo Kukko, Petri Kukko, Anse Kämäräinen** ja **Paula Latva**, sihteeri.

Matka Valamoon

Kukkojen sukuseura tekee jälleen ensi kesänä 9.-12. kesäkuuta perinteisen sukukokousmatkan Vpl. Pyhäjärvelle. Matkasta päätettiin kesällä sukukokouksessa Enonkoskella.

Tällä kertaa matkalla tutustutaan Käkisalmeen. Laatokalla risteillään kantoispiialuksella ja käydään

Kukkojen sukuseuran puheenjohtaja Heikki Honkala (vasemmalla) ja Kukot Enonkoskelle kokoukseen kutsunut Eero Kukko.

Valamon luostarissa. Matka tehdään 30-paikaisella bussilla. Tukikohtana on jälleen Musakan Lomaranta Pyhäjärvellä ja matkalla järjestetty mahdollisuus käyn-

teihin entisillä kotipaikoilla. Tiedustelut ja ilmoittautumiset Jari Kukolle, puh. 0400-965 596.

PAULA LATVA

Karjalan Kannaksen Äijöistä tulossa sukukirja

Karjalan Kannaksen Äijöt -kirja on tulossa painokuntoon kevään 2012 aikana.

Kirja kattaa Äijö-nimiset henkilöt lähtöisin Viipurin läänin Pyhäjärveltä, Käkisalmeista, Räisälästä ja Sakkolasta aina 1600-luvulta näihin päiviin.

Kuulutko tähän Äijösukuun? Kaikkia nyky-Äijöjä en ole kirjeitse tavoittanut, joten pyydän tietojanäin lehden välityksellä.

Toivoisin teiltä tietoja vanhemmistanne, isovanhemmistanne sekä omia perhetietojanne.

Myös valokuvat, sukutarinat ja evakkokertomukset olisivat tervetullutta ja arvokasta materiaalia elävöittämään tekstiä.

Helmikuun loppuun mennessä lähetetty aineisto ehtii vielä hyvin mukaan.

”Vaikka ei tiedä minne menee, on tärkeää tietää mistä tulee”.

MERJA-LIISA
VUORI
Valkamakatu 10 A 17,
48200 Kotka

p. 0400 723 743

Vuori.Merja-
Liisa@recticel.com

Pekka Pusan lahjoitukset museoon Sastamalaan ja maakunta-arkistoon Mikkeliin

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön hallintoneuvoston puheenjohtaja Esko Pulakka (vas.) Nokialta, Sastamalan seudun Museonjohtaja Maria Pietilä ja Vammalan Karjalaseura ry:n puheenjohtaja Pekka Salonen Sastamalasta Lahjoitusmaatalonpoikien reliefin vierellä.

Helsingin Sotaveteraanikuoro ry:n kunniapuheenjohtaja **Pekka Pusa** Helsingistä lahjoitti viime vuonna Vpl. Pyhäjärvi-Säätiölle hyvin merkittävän ja arvokkaan kokoelman isänsä kansanedustaja, kapteeni **Jalmari Pusan** ja omaa elämänsä varrella kertynyttä aineistoa pysyvästi säilytykseen Sastamalan seudun Museon Vpl. Pyhäjärvi-osastolle.

Aineisto sisältää mm. taiteilija **Aarno Karimon** suunnitteleman kipsireliefin, kolme taulua, kirjallisuutta, urheilumitaleja, valokuvia, Jalmari Pusan sotilaspuvun kunniamerkkeineen, kypärän, kompassin ja karttalaulun karttoineen yms. materiaalia. Reliefi on kooltaan 144 x 144cm, painaa noin 40 kg ja sen mallin mukaisesti on valmistettu pronssiset reliefit kiinnitettäväksi lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkeihin Metsäpirttiin, Pyhäjärvelle ja Sakkolaan. Pusat ovat Pyhäjärveltä kotoisin ja viljelivät maatilaansa asettuen sotien jälkeen Vammalaan asumaan.

Jalmari Pusa oli kokonainen voimana, kun pyhäjärveläiset ryhtyivät puuhaamaan oman pitäjäsäätiön aikaansaamista, jossa hänet valittiin ensimmäiseksi hallituksen puheenjohtajaksi. Vpl. Pyhäjärvi-lehden ensimmäisenä päätoimittajana hän toimi vuodet 1956-1957. Kansanedustajana hän toimi vuosina

1948-1952. Synnyinmaa, menetetty kotiseutu, koti ja perhe olivat hänen elämänsä kulmakivet. Pusa menehtyi vaikean sairauden murtamana vuonna 1957 ja hänet on haudattu Tyrvään kirkkomaahan lähelle pääsisäänkäyntiä. Hautakiven on vuonna 1959 kiinnitetty muistomerkki.

Pekka Pusa teki elämäntyönsä Helsingissä, jossa toimi mm. kuljetuspäällikkönä. Yksi Pekan rakkaimmista harrastuksista oli kuorolaulu, jossa esiintymismatkat kotimaisten kohteiden lisäksi ulottuivat jopa ulkomaille asti. Eläkkeellä ollessaan ja voimien vähitellen vähetessä Pekka Pusa päätti kääntyä Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön puoleen, jotta edellä mainittu aineisto saisi pysyvän sijoituspaikan jälkipolville säilytettäväksi ja nähtäväksi juuri tälle seudulle, jossa on runsaasti pyhäjärveläistä siirtoväkeä ja heidän perillisiään.

Viime vuonna Sastamalassa oli painopiste suomalaisen kirjan museo Pukstaavin rakentaminen ja avaaminen heinäkuussa 2011. Valmius Pusan aineiston vastaanottamiseen siirtyi siten tämän vuoden viimeiseen neljännekseen. Kuvassa reliefi on saatu siirrettyä museon tiloihin suojaan, jossa sille harkitaan lopullinen sijoituspaikka. Muu aineisto toimitetaan museolle joulukuun aikana.

Mikkelin maakunta-arkisto on arkistolaitokseen kuuluva valtion piirihallintoviranomainen ja alueellinen keskusarkisto. Hallinnollisesti se on Helsingissä toimivan Kansallisarkiston alainen. Maakunta-arkistot vastaanottavat ja säilyttävät asiakirjoja sekä edistävät niiden käyttöä tutkimuksen lähdeaineistona. Ne myös valvovat, että arkistolain piiriin kuuluvat virastot ja laitokset hoitavat arkistointia lainsäädännön ja arkistolaitoksen ohjeiden mukaisesti.

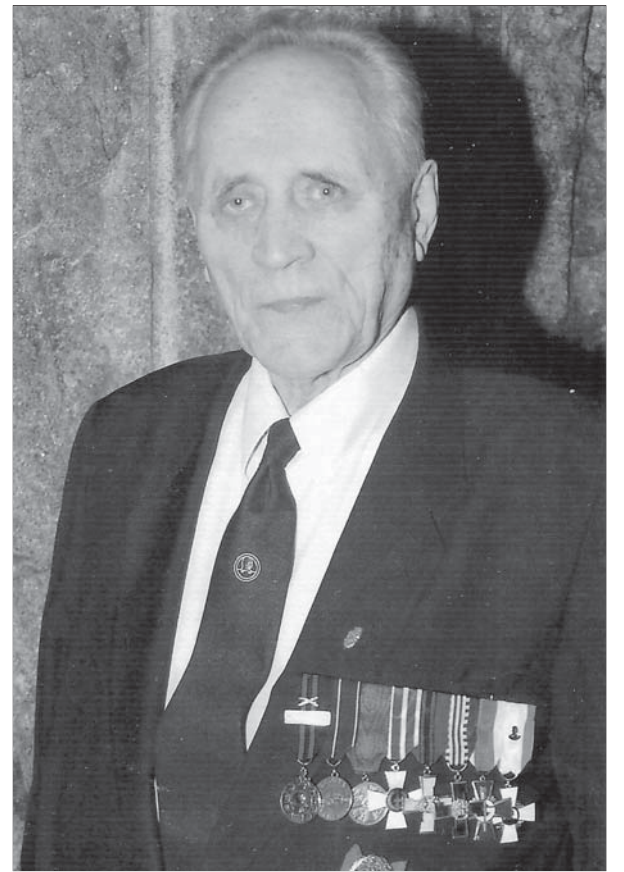
Mikkelin maakunta-arkisto säilyttää Etelä-Karjalan, Etelä-Savon ja Kymenlaakson alueen kirkon, yksityisten sekä valtion viranomaisten arkistoja ja asiakirjajäijennöksiä (mikrofilmit). Maakunta-arkistolle kuuluvat lisäksi talvi- ja jatkosodan jälkeen Neuvostoliitolle luovutettujen alueiden viranomaisten arkistot. Valtaosa maakunta-arkiston viranomaisasiakirjoista on julkisia, mutta joidenkin aineistojen käyttöä rajoittaa lainsäädäntö. Lisäksi yksityisen arkiston luovuttaja voi asettaa ehtoja luovuttamansa asiakirjojen käytölle.

Tutkijasali on kaikille avoin ja asiakirjojen tutkiminen on ilmaista. Arkiston henkilökunta opastaa asiakirjojen ja mikrofilmin käyttöä. Aineistoa ei voi lainata, vaan tutkiminen tapahtuu valvotuissa oloissa. Näin turvataan ai-

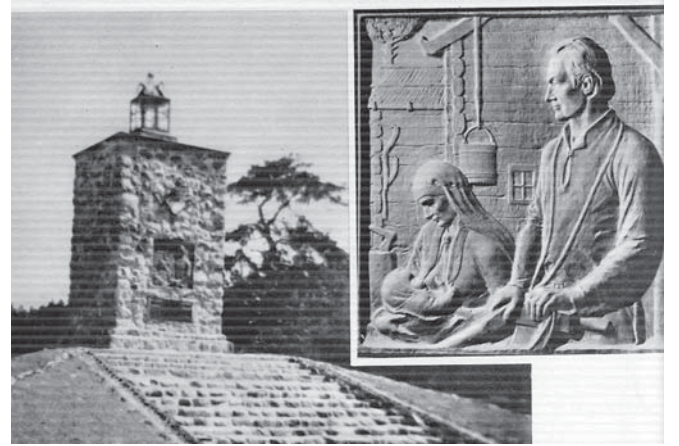
neiston säilyminen myös arkistolle sukupolville.

Pekka Pusan viime vuonna 2010 säätiöllemme lahjoittama isänsä kansanedustaja, kapteeni Jalmari Pusan kirjeitä, muistioita ja valokuvia vuosilta 1915-1957 aineisto on nyt toimitettu Mikkelin maakunta-arkistoon pysyvästi säilytykseen, jossa aineisto on tutkijoiden käytettävissä.

Tämän henkilöaineiston nimi on **Jalmari Pusan**

Arvokkaat lahjoitukset tehnyt Pekka Pusa. Hän on saanut iäisyyskutsun 26.11.2011 ja siunattu 10. joulukuuta.

Lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkki ja reliefi on kuvattu myös Pyhäjärven historiikissa.

Aineiston luovutustilaisuudessa 29.11.2011 Mikkeliissä. Vasemmalta Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön hallintoneuvoston puheenjohtaja Esko Pulakka Nokialta, Eino Parviainen Mikkelin maakunta-arkistosta ja hallintoneuvoston kunniapuheenjohtaja Antero Pärssinen Hollolasta.

arkisto 1915-1957. Asiakirjoista saa teettää kopioita ja niitä voidaan kaukolainata arkistolaitoksen käytännön mukaisesti. Tarkempia tietoja arkistolaitoksen kokoelmista löytyy VAKKA-tietokannasta, ja kaikki jo digitoitu aineisto on käytettävissä Digitaali-arkistossa arkistolaitoksen kotisivuilla. Karjala-tietokanta on tutkijasalissa käytettävissä oleva, Karjala-tietokanta-säätiön luoma ja ylläpitämä

tietokanta, joka sisältää luovutetun Karjalan evankelisluterilaisen ja ortodoksisen seurakuntien kirkonkirjatiotoja. Mikkelin maakunta-arkistossa tehtävää tutkimusta tukevan käsikirjaston kokoelmia luetteloidaan kirjastotietokanta Erkkiin. Tietokanta on käytettävissä internetissä, mutta käsikirjaston aineistoa ei lainata.

YRJÖ S.
KAASALAINEN

Jouluna 2011

Jos joulusta runon kirjoitan
tai laadin novellin, jutun,
en silloin voi ohittaa ystävää,
joka kätkeytyy alle nutun,
vaikk' oisi hän tuttu, tuntematon,
niin minulle hyvä ystävä on.
Punanuttuinen, vanha, nuori,
mukanaan aina muori.

Nyt heille mä tässä kirjoitan,
oman toivomuslistani laadin,
ei pitkä se ole sanoiltaan,
vain rauhaa päälle maan vaadin.
Nyt seimenlasta myös kumartakaa,
on jouluyö, tähdet kaikk' loistakaa.
Jo kuuluvi enkelin ääni,
se hiipivi sisimpääni.

Oi joulu, runoni soida saa,
kuulet vaskisen tiun, kellon
jostain kaukaa ääni kajahtaa
takaa metsäin, vuorten, pellon:
"Nyt kaikki, katseenne nostakaa,
kädet ristikkää, mielenne avatkaa.
Ja laulakaa aamuin, illoin,
niin joulu on luonanne silloin".

HANNU MUSAKKA

Kirkonsanoma

Aika täyttyy, iloitkaa

Minua ärsyttää jokavuotinen kesäaikaan siirtyminen, kun sanon asian suoraan. Kaksi kertaa vuodessa on kaikkia kodissa olevia kelloja siirrettävä tunnilla eteenpäin tai taaksepäin, kun siirrytään pois kesäajasta. Kun näin on kuitenkin sovittu, teen kiltisti kellojen siirtoruljanssin ja kaivan esiin erilaisten digitaalisten laitteiden käyttöohjeita, että osaan muuttaa kellojen aikoja. Silti kysyn joka kerta mielessäni, eikö tällaisesta siirrosta voisi luopua ja palata entiseen aikaan. Silloin ei aikaan koskettu.

Ajan kulussa on jotain majesteettista ja pyhää. Aika kuluu, aika menee ja me elämme kuluva ajassa. Aikaa ei voi pysäyttää. Kuluva aika tekee elämän rajalliseksi ja ihmisen pieneksi. Kelojen siirtely vaikkapa tunnilla tuntuu jotenkin vä-

kivaltaiselta. Ikään kuin koski johonkin pyhään. Kerrotaan, että joku emäntä siirsi kirkon männällä kelloa pari tiimaa taaksepäin, että työaikaa tulisi lisää. Ajan vakaata kulkua ei tällä tempulla muutettu.

Raamatussa sanotaan, että kaikella on määräaikansa. Odotus päättynyt aikanaan, onni kohtaa kun sen aika on ja suru tulee meiltä lupaa kyselemättä. Eläkkeellä ollessa on tärkeää, että päivillä ja viikoilla on oma rytmensä. On aikamennä kansalaisopistoon, on siivouspäivä, sitten tulee pyhäpäivä ja messu ja väliin mahtuu mukavia eläkeläisen vapaapäiviä. Määräajat auttavat elämään tasaisesti kuluvan ajan virrassa.

Aika on Jumalan antamaa aikaa, jossa on erityisiä määrähetkiä. "Ellei ihmishänellä olisi aikaa, jos hänen

olemisensa olisi ajatonta, hänellä ei olisi elämääkään," sanoi Karl Barth. Ajan perästä tulee iankaikkisuus, joka ei ole loputonta aikaa. Se on Jumalan olotila ja siihen Hän antaa meille osallisuuden. Mutta nyt meillä on tämä hetki, nykyisyys. Se tulee tärkeäksi. Meillä on tämän hetken ilo ja mahdollisuus, haasteetkin. Huominen tulee todennäköisesti. Takuuvarma siitä ei kuitenkaan voi olla.

Vanhassa testamentissa kehoitettiin iloitsemaan: tulee aika, jolloin kuningas saapuu. Hän tulee aasilla ratsastaen, nöyränä. Hänen valtakuntansa on ikuinen ja voittamaton. Odotus toteutui, niin kuin adventin teksteistä luemme. Jeesus ratsasti Jerusalemiin, kun opetuslapset olivat tuoneet hänelle aasin. Kansa levitti tielle vaatteita ja palmunoksia. He tervehtivät ku-

ningastaan Hoosianna huu-doilla. Jotkut ihmiset tien vierellä näkivät tutun miehen. Juuri tuo mies avasi sokeat silmäni tai juuri tuo mies herätti läheiseni kuolleista. Jumalan valtakunnan voittovirsi alkoi hiljaa kaiku. Silmät avautuivat: Jumalan Poika on syntynyt ihmiseksi ja Vapahtajaksemme. Tästä saamme jouluna iloita, kun se aika koittaa.

Ajan kulussa ihmistä erityisesti puhuttelee aja lyhyys. Koko elämä taaksepäin katsoen on kuin unen näkö tai katoava varjo, kun aurinko menee pilveen. Kun Jumala tuli ihmiseksi, Hän otti myös ajan lyhydestä tulevan taakan omakseen. Olemme siis vapaita. Nyt on aikaa ja elämää. Huomisen voi jättää suurrempaan käteen.

HEIKKI
PAUKKUNEN

Karjalaisen kansan messu kutsui yhteen

Sunnuntaina 6.11.2011 vietettiin kolmen karjalaseuran yhteistä kirkkopyhää ja tällä kerralla järjestämisyvuorossa oli Vammalan Karjalaseura.

Jo talvella meihin olivat ottaneet yhteyttä **Maria Piironen** ja **Iida Nalli**, he kertoivat meille tällaisesta Karjalaisen kansan messusta. Messun suorittajana oli PieniSuuriMissio-ryhmä. Ryhmä on sastamalainen nuorten aikuisten lähetyspiiri, ja lähes kaikilta löytyy juuria Karjalasta. Näin päädyimme siihen, että ryhmä tulee esittämään ohjelman tässä syksyn kirkkopyhässä.

Iltaan kuului karjalanmurteinen messu, johon sanat ja sävelet on tehnyt **Tapani Nuutinen**. Saarnanäytelmän on kirjoittanut **Maria Piironen**, ja hän myös ohjasi esityksen. Kirkkoherra **Ari Paavilainen** toimitti myös karjalanmurteella messun illassa.

Saarnanäytelmä kertoi erään karjalaisperheen

evakkomatkan vaiheista ja hankaluuksista, sekä satakuntalaiseen perheeseen sopeutumisen vaikeuksista puolin ja toisin. Näytelmällä oli onnellinen loppu, ja kaksi eri heimoon kuuluvaa nuorta saivat toisensa. Seinälle heijastetut kuvat ja äänitehosteet elävöittivät esitystä.

Missiossa lauloivat **Ole-na Sandholm**, **Jenni Sisto**, **Annamaria Lemmetyinen** ja Maria Piironen. Soittajat olivat **Kati Hautaa** kitara, **Annamaria Lemmetyinen** viulu, **Ida Nalli** basso ja **Päivi Vuoristo** kantele.

Tämä karjalanmurteella esitetty messu oli hyvin kaunis ja mieliinpainuva. Messussa kerätty kolehti meni Petroskoin luterilaisen kirkon tarpeisiin. Yleisöä oli paikalla noin 150 henkeä.

Suurkiitokset Sastamalan seurakunnalle, kirkkoherra Ari Paavilaiselle ja iki-ihannelle SuuriPieniMissio-ryhmälle.

IRJA KÄRKI

Karjalaiseen messuun osallistui noin 150 henkeä. Kirkkoherra Ari Paavilainen jakaa ehtoollista Elli Marjamäelle, seuraavana Helga Mäkelä.

Pertti Hakanen pitää tervehdyspuhetta, vasemalla reunassa Maria Piironen.

Kahvipöydän antimia hakemassa Aune ja Tauno Mäkinen, vasemmalta Ulla Pohjola.

Kirkkonäytelmän satakuntalainen perhe pöydän ääressä.

Tuntematon emäntä -dokumentti kertoo kotirintaman työt tehneistä, kiitosta vaille jääneistä arjen sankareista

Sotavuosina harvoin päästiin jouluksi kotiin

– Äiti, äiti, tule auttamaan, mie en pääse sissään ja Maija itköö siellä, parkuu 5-vuotias, sisaruksiaan kaitsemaan jäänyt ja ulos pujahtanut Leena navetan kynnyksellä Paattisilla Alhaisten evakkotilalla. Liisakin, juuri ja juuri vuoden ikäinen, oli jäänyt tupaan nukahtaneena, kun äiti lähti navettahommiin.

Mutta miehensä ollessa rintamalla, kolmen lapsen ja valtavan työ määrän uuvuttama Ester Heikkilä tokaisee hätäntyneelle lapselleen: Itkeköön vaan, mie lypsän ensin lehmän loppuun.

Kun yhdessä mennään katsomaan, miksei ovi aukea, kuuluu talosta vielä kamalampi parku. Porstuan ja tuvan välisessä ovessa ei ollut mitään lukitusta, vain löysä nahkahihna pitelee sitä kiinni tiivisteenä. Parivuotiaan Maijan sormet olivat juuttuneet oven väliin kuin lisätilkkeeksi.

Mm. tämän pienen, inhimillisesti koskettavan muistuman varhaisesta lapsuudestaan evakkovuosina, jolloin ei ollut aikaa työnteon vuoksi olla lapsi, kertoo **Leena Posti-Ahokas s. Heikkilä**, s.1936.

Hän on mukana dokumenttielokuvassa Tuntematon emäntä yhdessä sisarensa **Eeva Jalon** kanssa. Heidän lisäksi elokuvassa nähdään 9 eri puolilta Suomea kotoisin olevaa kertojaa, muutamat heistä Karjalan evakoita.

Nyt Kymenlaaksossa asuvat sisarukset Leena ja Eeva kuvailevat dokumentissa omia muistumiaan ja antavat vanhempiansa kirjeiden kertoa. Niissä avautuu Esteriäidin ankara evakkoelämä viljelyksien ja karjanhoidon, kodin ja lastenkasvatuksen keskellä kaikessa karuudessaan ja ylikuormittuneisuudessaan neljän lapsen yksinhuoltajaksi jääneenä Arvo-isän ollessa rintamalla.

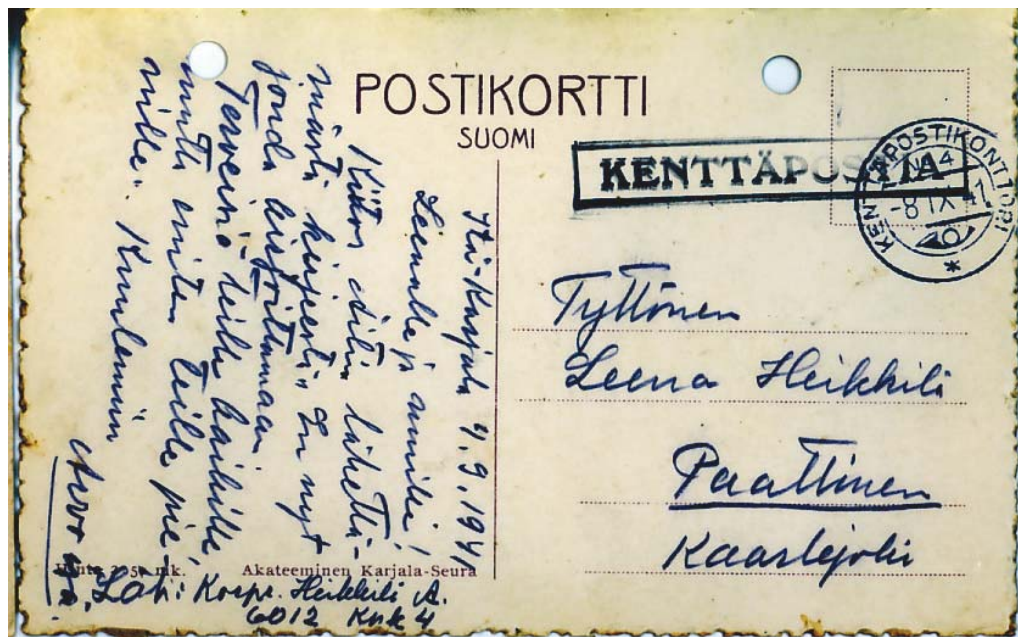
Kihlakuvassa Virolahdella 1935 Ester Kilpiö, 24, ja Arvo Heikkilä, 28. Samana vuonna pidettiin häätkin, mutta potretti jäi otattamatta.

”Koetetaan yhdessä varjopuolet kestää”

Ester Maria Heikkilä, s. Kilpiö, syntyi 1911 Laatokalla, muutaman kilometrin päässä mantereelta Pamolän saaresta, joka oli Jaakkiman Kuhkan kylää. Kilpiön Ester, kolmas 8-

lapisesta maanviljelijä-kalastajaperheestä, lähti leipänsä ansaitakseen mantereelle piikomaan. Ensimmäisenä Hiitolan ja Kurkijoelle ja päättyi Virolahdelle.

Siellä hän oli tavannut

Syksyn 1941 kenttäpostia rintamalla olleelta isältä osoitteella ”Tyttönen Leena Heikkilä, Paattinen, Kaarlejoki”. Kirje on päivätty Itä-Karjala 4.9.1941. Leenalle ja muille! Kiitos Äitin lähettämästä kirjeestä. En nyt jouda kirjoittamaan. Terveisiä teille kaikille, mutta eniten teille pienille. Kuulemiin Arvo-isä.

Orslahden merenrantakylässä sijainneen Heikkilän talon pojan, **Arvo Heikkilän**. He kihlautuivat ja avioituivat v. 1935. Arvo oli perusvirolahtelaisia, syntynyt 1907.

Häähäkuvaan ei koskaan menty, mutta kihlakuvassaan silloin 24- ja 28-vuotiaat nuoret näyttävät useimpia heidän ikäisiään nykyisiä nuoremmilta.

Talvisotaa pakoon Heikkilät asettuivat Turun lähelle Paattisiin. Muiden virolahtelaisten tapaan orslahdelaisten tapaan useimmat, myös Arvon veli ja vanhemmat, palasivat jatkosodan aikana kyläänsä. Rauhajan rajojen selvittyä osa Virolahtea jäi nykyiseen Suomeen. Monet lukijoista tuntevat paikkakunnan Vaalimaan raja-asemasta.

Arvon, Esterin ja lasten kotipaikkana pysyi jatkosodankin ajan Turun lähellä sijaitseva Paattinen, josta Heikkilöiden ystävä **Maiju**

Gebhard oli löytänyt heille hyvän tilan. Sinne kulkivat lähes päivittäin Arvon kirjeissä ohjeet vaimolleen niin kylvöjen aloituksesta ja varoitukset liiasta huolehtimisesta, kuin varovasti kirjoitetut kuvailut kulloisestakin asemapaikasta rintamalla.

Lapsilleen Arvo kirjoitti tarkkoja kuvauksia talitaitien ja oravien touhuista korusun lähellä. Mutta rakkautta toisiinsa molemmat enimmäkseen vaikenivat. Kirjeitä kulki tiheään molempiin suuntiin. Mutta Esterkään ei juuri muuta uupuneena jaksanut kuin raportoida arjestaan.

Kirjoittamaan oppinut Leena-tyttönen kirjoitti lyhyitä kirjeitä lapsen silmin nähtynä omasta, sisartensa, naapurien lasten ja perheen tukena ajoittain olleiden Esterin sukulaisten elämästä. Ja allekirjoitti kirjeensä ja korttinsa useimmiten kaikkien lasten puolesta Leena, Maija, Liisa ja Eeva.

Vehkalahden, nyk. Haminan, Pajärvellä 1950 lähtien ja elämänsä loppuun asti asuneet Ester ja Arvo Heikkilä hopeahääpäivänään 1960.

Äiti-Esterin piirteet ja persoonallisuus ovat periytyneet vahvasti kahdelle tyttärelle, esikoisena 1936 syntyneelle, nyt Haminassa leskenä asuvalle Leena Posti-Ahokalle ja hänen pikkusisarelleen, jatkosodan aikaan perheen neljäntenä lapsena 1942 syntyneelle Eeva Jalolle.

Tapasin heidät Kouvolan kaupungissa, entisen Sippolan alueella Enäjärvellä Eeva ja **Pentti Jalon** luona. Sisarusarjaan syntyi kaikkiaan 4 tytärtä ja nuorimmaisiksi poika. Leenan ja Eevan lisäksi syntyivät Maija 1939 ja Liisa 1940 sekä vielä 1950 pikkukveljeksi **Tapio**.

Hän asuu nyt Esteriltä ja Arvolta jääneellä Heikkilän tilalla Haminan ennen kuuluneella Vehkalahden Pajärvellä. Dokumentin kuvauksista osa on tehty Heikkilässä.

Tuhat kirjettä kuulumisia ja ohjeita kodin ja rintaman välillä

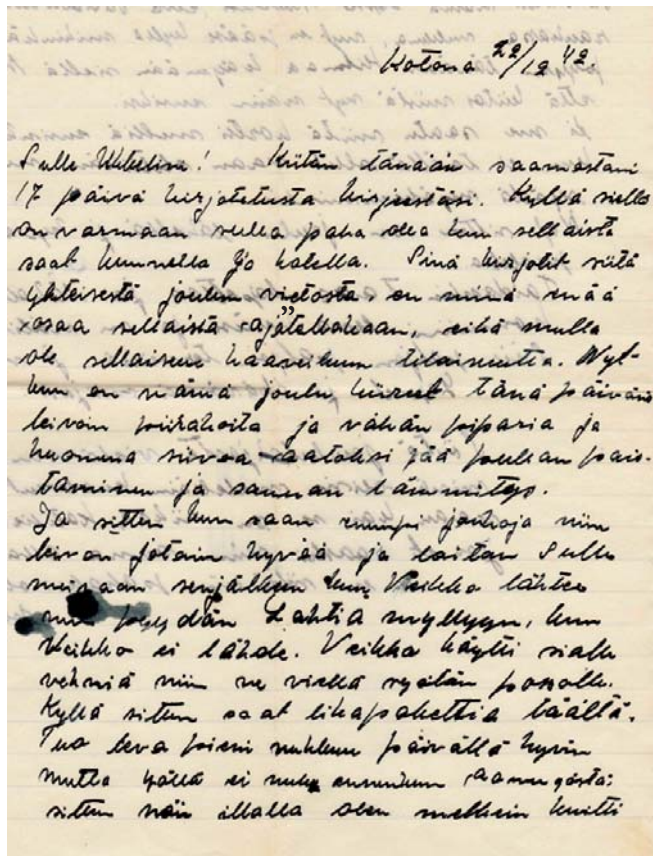
Eeva syntyi 17. marraskuuta 1942 isän ollessa rintamalla. Syntytystä seuraavana päivänä Ester kirjoitti asiasta miehelleen rintamalle.

Ristiäisiin Arvo sai loman, muttei päässyt yhtenäksään sotajouluna kotiin perheensä luo. Jonkun keran hän sai viljelysloman, mutta palasi kotiin vasta jatkosodan jälkeen. Dokumentin yhtenä punaisena lankana kulkee Arvon sodanaikainen elämäntarina. Kertojaani lukee puolisoiden kirjeenvaihtoa, josta nähdään myös katkelmia.

Tämä harvinainen, kotirintaman karun elämän tosipohjainen kuvaus on mahdollista siksi, että Arvo ja Esteri kirjoittelivat toisilleen

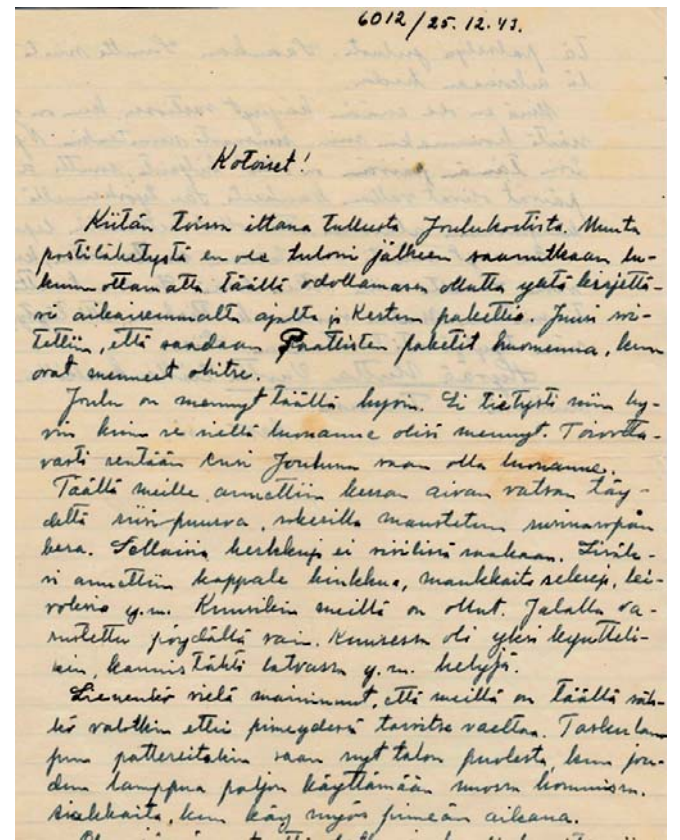
Arvo Heikkilä toi sotasaaliinaan puisen ammuslaatikon, johon myöhemmin laitettiin talteen hänen ja vaimonsa Esterin koko n. 1000 kirjettä sisältävä kirjeenvaihto, sitä tutkimassa tyttäret Leena Posti-Ahokas ja Eeva Jalo.

Kirje 22.12.42: "Sulle ukkoseni" Esteri Heikkilä kirjoittaa miehelleen rintamalla joulun 1942 alla "Sinä kirjoitit siitä yhteisestä joulun vietosta, en minä osaa sellaista enää ajatellakaan, eikä mulla ole sellaiseen haaveiluun tilaisuutta." Eeva-vauva oli syntynyt muutamaa viikkoa aikaisemmin, valvotti öisin raskaiden kotitöiden muutoinkin uuvuttamaa äitiä. Hän allekirjoitti kirjeensä "Lapset ja ikävöivä muijasi".

Sotavuosien joulukortteja. Tienviitassa osoitteet Petsamo, Oulu, Salla.

Kirje 25.12.43: Arvo Heikkilä kuvailee joulupäivänä 1943 rintamalta "Kotoisille" kirjoittamassaan kirjessä ruuan olleen jouluna hyvää ja sotatoumienkin toiviksi rauhoittuneen: "Nyt on hiljaista mutta aattopäivät olivat vallan kauheita. Sai työkennellä korkeapaineen alaisena, ettei ollut hetkenkään lepoa."

vähintäänkin joka toinen päivä erossa toisistaan sotien aikana ollessaan. Näin aina Esterin viimeiseen kirjeeseen miehelleen 18.11.1944 saakka.

Kirjeitä ja postikortteja kertyi ja ovat huolellisesti talletettuina reilu tuhat kappaletta. Nytemmin Eeva Jalo on myös puhtaaksi kirjoittanut ja taltioinut ne kaikki tietokoneelle.

Sotien jälkeen Heikkilät jäivät Paattisille, kunnes kappu lähemmäs muista virolahtelaisia voitti ja 1951 muutettiin Vehkalahden Pajjärvelle. Sieltä Heikkilän tilan naapurista Leena löysi elämäkumppaninsa **Soini Posti-Ahokkaan**. He viljelivät yhdessä Posti-Ahokkaan tilaa, kunnes Leena sukupolven vaihdoksen vuoksi ja leskeydyttyään muutti Haminan keskustaan 11 vuotta sitten.

Pyhäjärvelläkö myllärinä jatkettaisiin?

Sisaruksista Eevasta tuli seurakunnan työntekijä, viikoksi toimenkuvana oli lähetys-pyhäkoulusihteeri, mistä tehtävästä hän jäi viitisen vuotta sitten eläkkeelle. Toimielias käsityöihminen kaipasi lisäksi jotain muuta elämänsisältöä. Se löytyikin hänen Arvo-isänsä rintamalta tuoman ammuslaatikon kätöksissä säilyneen Esterin ja Arvon noin 1.000 kirjeen tutkimisesta.

Eeva sattui huomaamaan Kodin Pellervossa julkaistun elokuvaohjaaja **Elina Kivihalmeen** ilmoituksen. Hän sai sisarensa Leenan innostumaan asiasta ja he ilmoittautuivat yhdessä Kivihalmeelle, joka oli peräänkuuluttanut ilmoituksessaan dokumenttiaineis-

toja naisten elämästä kotirintamalla. Laaja kirjekoelma pääsi siten julkisuuteen dokumenttielokuva Tuntemattoman emännän kautta.

Oman elämäntarinansa Eeva toteaa kietoutuneen vahvasti Jalon myllärisuvun tarinaan hänen mentyään naimisiin mylläri Pertti Jalon kanssa. Vpl. Pyhäjärvellä ennen sotia Pikonjoen koskessa sijainnut mylly pyörittäneen Pertin **Eerik**-isoisän ja **Rauni**-isän jälkeä Jalon suvun mylläriperinnettä jatkaa nyt Liikkalassa Pertin jäätyä eläkkeelle suvussa kuudennen polven mylläri, Eevan ja Pertin poika **Erkki Jalo**.

– Myllytoimintaa olisi ehkä jatkettu Pyhäjärvellä, kuten isämme Rauno 1923 Taubilan mylläriksi Pikonjoen koskessa tullut isoisa Eerik Jalokin tekivät, arve-

lee jo vuodesta 1839 Kymin kartanossa alkanutta suvun mylläriperinnettä ja sukhistoriaa tutkinut Pertin veli **Paavo**.

Pikonjoessa mylly pyöri koko talvisodan ajankin. Näin siksi, että myllyn tuotama sähkö oli tuiki tarpeen rintaman lähellä.

Myös Eeva Jalo on yhdessä sukulaistensa kanssa käynyt v. 2003 tutkimassa miehensä suvun pikojoja Pikojoen myllyn raunioilla ja muualla Pyhäjärvellä.

Monien vaiheiden jälkeen mylly perustettiin ja toimi Enäjärvelläkin, kunnes helmikuussa 2001 mylly tuhoutui tulipalossa.

Poika Erkki oli kuitenkin saanut niin vahvan kipinän suvulle perinteisten taitojen ja yritystoiminnan jatkamiseen, että oli kouluttautunut alalle. Hän hankki ja kunnosti isänsä rohkaisevana jo hylättynä seisseen myllyn Liikkalasta, Enäjärveltä parinkymmenen kilometrin päästä. Erkki Jalon johdolla Jalon Myllyn toiminta käynnistyi viitisen vuotta sitten.

Dokumentin historiallinen arvo on huomattava

Elokuvan tekeminen alkoi kytä elokuvaohjaaja Elina Kivihalmeen mielessä oman isoäitinsä elämäntarinaa paneutuessaan. Tarina saakin dokumentissa keskeisimmän osan.

Myös **Onerva Hintikan** v. 2006 sota-ajan naisista kirjoittamaan Tuntematon emäntä -kirjaan perehdyttyään Kivihalme lähti toteuttamaan haavettaan dokumenttielokuvasta. Nimensä kirjalta lainannut Tuntematon emäntä sai ensi-iltansa elokuvateattereissa helmikuussa 2011.

Yksi kortteista, jonka lapset lähettivät isälle.

Dokumentti löytyy nyt myös kaupoista DVD:nä. Siihen on taltioitu lisämateriaalina itse dokumenttiin sisällyttämättömiä haastatteluja, joiden kanssa katsottava DVD:llä riittää pari tunniksi.

Elokuvan tuotantoyhtiö Kinoston edustajan, tuottaja **Taru Mäkelän** mukaan Tuntematon emäntä tullaan näkemään TV2:n ohjelmistossa ensi vuonna. TV2 on yksi merkittävimmistä tuotannon rahoitukseen osallistuneista tahoista yhdessä mm. useiden maaseutujärjestöjen kanssa.

Nähdäänkö teos pääsiäisen, äitienpäivän vai itsenäisyyspäivän aikoihin, on vielä päättämättä.

Jo marraskuun alkuun mennessä ympäri Suomen elokuvateattereita helmi-

kulta alkaen kiertänyt Tuntematon emäntä oli kerännyt yli 20.000 katsojaa. Se on kivunnut katsojamäärältään kuudenneksi suurimmaksi dokumenttielokuvaksi.

Tämä Eira Kivihalmeen dokumentti voitti maaliskuulla Tampereen elokuvajuhlien yleisöpalkinnon. Menestyksen voi ennakoitua kasvavan, kunhan historiallisesti arvokas dokumentti lähtee, kuten olettaa voiti, ulkomaisille filmijuhlille. Aihehan ei vanhene.

KAARINA PÄRSSINEN

Kuvat: Kaarina Pärssinen sekä Eeva Jalon ja Leena Posti-Ahokkaan arkistot.

Eeva Jalo Pikonjoen myllyllä. Myös Eeva Jalo on v. 2003 käynyt miehensä Pertin isoisan Eerik Jalon ja appiukonsa Rauni Jalon Pikonjoessa aina talvisodan lopulle asti pyörittämän myllyn raunioilla Pyhäjärvellä. Kuvassa Eeva Jalo (selin, oikealla) ja Jouko Kemppi, jonka tytär on avioitunut Eevan Leena-sisaren pojan kanssa.

Joulun valmistelut ja ilo

Istun lapsuuskotini ikkunan ääressä, ajatukset karkaavat menneeseen.
– Oloa oli silloinkin – toisenlaista – oli lämmin tupa, äiti aina kotona vastaanottamassa koulusta palaavia lapsiaan.
Joulua valmisteltiin kunnolla, lipeäkalat likoon jo marraskuulla.
Patjoihin uudet oljet ja puhtaat patjapussit.
Möyheät olivat makuupaikat – hurstilakanat vielä patjojen päälle, niin ei pistellyt.
Pyykkiä pestiin päiväkaupalla, karjakeittiö höyräsi – järvellä huuhdeltiin.
Kylmässä lakanat väännettiin, puhdasta tuli ja vinttiin kuivumaan.
Kaikki kaapit siivottiin, hyllypaperit vaihdettiin puhtaisiin.
Kukkapurkit ja aluslautaset pestiin, miten se homma tulikin aina minulle – näppäräsormiselle, sanottiin.
Kirjeitä joulupukille kirjoitettiin, aina tontut olivat ne noutaneet!
Toiveet olivat pieniä, vaatimattomia – nukke, lapaset ja myssyt, joskus suklaatakin sieltä sitten tuli, ilo oli suuri.
Isossa tuvassa leikittiin ja kuusen edessä telmittiin.
Kerran tuotiin vällykin tuvan lattialle aattona, siinä sitten kieriskeltiin onnellisina.
– Olihan joulu!

Hyvän joulun ja uuden vuoden toivotuksin

ULLA RUOSTETOJA

o.s. Pitkänen

Vernitsalaisten edesmenneitten Anni ja Janne Pitkäsen kuopus

1. KALENTERI JA SÄÄSEIKAT

Tule juhla, jouvu joulu, sit sais laulaa laskiaista, siint ko pääsis pääsiäisie.

Joulu tulla jongertaa, liha, leipä lingersää, saavat lapset voita syyvää, vanhat ämmät talkkunaa.

Ei jouva joulu al. pyhä al pyllyllie.

Tulluoha se joulu köyhälki.

Jouluksha se hiirki säästää.

Aka varat ei riitä, ko Tuomaa päivästä jouluu.

Joulun jos sen verra päivä paistaa, jot mies kerkijää hevose selkää hypätä, ni tulluo hyvä kesä.

Joulu takanha se talv on.

Joulun ajjaa joka poika, se vast poika, kuka ajjaa pääsiäisenki.

Ei mäne kesä vesittä eikä talvi pakkasitta.

Pakkane pöry peräst, paha ilma pakkasest.

Jos o usva uunna vuonna, niin o halla heinäkuussa.

Nämä terveiset ovat **Reino O. Kukon** ja **Kaarle Viikan Pyhäjärvi-kirjasta.**
– Jouluterveisin **PIRJO KIIALA**

Vilkas kevätkausi Vpl. Pyhäjärvi-seurassa Eduskuntaan päästään tutustumaan heti helmikuussa

Kevätkausi alkaa komeasti Vpl. Pyhäjärvi-seurassa eduskunnassa. Kun presidentinvaaleista on viimeistään sunnuntaina 5.2. päästy ja kevätkauden valtiopäivät eduskunnassa juhlaallisesti ja televisioistakin katsottavissa olleena avattu tiistaina 7.2., niin heti seuraavana päivänä ke 8. helmikuuta aamupäivästä pyhäjärviseuralaiset astuvat eduskunnan ovista sisään. Uudenmaan vaalipiirin tuusulalainen, pyhäjärveläisjuurinen kansanedustaja **Antti Kaikkonen**, joka liittynyt seuramme jäseneksi, esitti jo syksyn alussa kutsun Vpl. Pyhäjärvi-seuralle tulla vierailulle eduskuntaan. Sopivaa aikaa vierailulle neuvoteltaessa päädyttiin ensi vuoden alkuun. Nyt päivämäärä on tiedossa. Ja koska halusimme mennä sinne eduskunnan istuntokautena, ajankohdaksi valikoitui helmikuun alku.

Ryhmällemme on varattu opastettu vierailu eduskuntaan keskiviikkona 8. helmikuuta 2012 klo 11.00. Vierailun aikana esitellään eduskuntaa, kansanedustajan työtä sekä Eduskuntataloa. Käymme oppaiden johdolla esimerkiksi valtiosalissa ja istuntosalin lehterillä. Aikaa koko perillä oloon sisään menoineen, opastettuine kierroksineen ja Antti Kaikkosen kanssa keskusteluineen on syytä varata kaikkiaan osapuulien puolitoista tuntia. Jos haluatte, kertokaa ilmoittautuessanne, varaisimme vierailun jälkeen, eduskuntatalon lähistöltä paikan yhteistä, omakustanteista lounasta varten?

Eduskunnan asettama vierasryhmän enimmäiskoko on 25 henkeä, mukaan tälle vierailulle pääsee ilmoittautumisjärjestyksessä. Odotellaan joulunpyhien ohi ja ilmoittautuminen voi alkaa heti loppiaisen jälkeen ja tehtävä viimeistään viikkoa ennen vierailua eli 1. helmikuuta mennessä alikirjoittaneelle kaarinaparsinen@gmail.com, puh. 040-519 3036. Nimet tarvitaan, sillä seuran yhteys henkilön on ilmoitettava, kuten aina ennakkoon kaikista vierailijaryhmistä tehdään, eduskuntaan aakkosellinen osallistujaluettelo.

Eduskuntatalossa on paljon portaita, joten oppaat edellyttävät saavansa tiedon

Kansanedustaja Antti Kaikkonen, joka valittiin mm. Itämeri-raporttoijaksi Euroopan Neuvoston parlamentaarisessa kokouksessa.

liikuntaesteisistä etukäteen. Vierailijoiden sisäänkäynti eduskuntaan on Mannerheimintieltä katsottuna Eduskuntatalon pääportaiden oikealla puolella (ei nousta suuria portaita). Tulkaa paikalle täsmällisesti esim. jo klo 10.50, sillä sisäänkäyntiä pidetään avoimena ennakkovarausten mukaisesti.

Evakkomuistot, 55-vuotisjuhlakokous, retki ynnä muuta

Helmikuussa kokoonnumme yhdessä Pääkaupunkiseudun uusikirkkosten kanssa evakkomuisteluihin sunnuntaina su 26.2.12 Karjalatalolle. Aiheessa paneudutaan erityisesti Sastamalan alueelle sijoittuneiden evakoiden muisteluihin.

Seuran 10.3.2012 Wiipurisalissa pidettävän kevätkokouksen ohjelma 55-vuotisjuhlakokouksena on valmisteilla. Maalis-huhtikuun vaihteessa palmusunnuntain eli virposunnuntain aattona la 31.3. riennämme kaikki karjalaisille ruokamarkkinoille Karjalatalolle. Ehkä saamme mukaan tällä kertaa pyhäjärveläistenkin tuotteiden myyjiä. Kevätretkelle lähdetään kurkijokelaisten kanssa J.W. Snellmannin päivänä 12.5. tällä kertaa Hämeeseen. Kaikista näistä tähän mennessä varmistuneista tilaisuuksista kerrotaan ennakkoon tarkemmin alkuvuoden Vpl. Pyhäjärvi-lehdissä, mutta laittaa jo nyt päivämäärät kalentereihinne.

KAARINA
PÄRSSINEN

Kotikokin kertomaa

Olen nyt varsinkin eläkevuosina – jolloin on aikaa tehdä kotona ruokaa joka päivä – pahoittelut siitä, että normaaleissa ruokakau-poissa lihojen lajivalikoima on selvästi kutistunut. On fileetä ja paistia ja jauhelihaa, mutta luita sisältävät ruhonosat on jo vuosia täytynyt tilata etukäteen. Muistan vielä ne ajat, jolloin esimerkiksi kesämökkipitä-

Sika on hyvää saporosta etusorkkiin

jäni Laukaan K-kaupan lihamestari pystyi tuomaan tiskin oven takaa mitä tahansa olisin pyytänyt, vaikka sian saporaita ja korvia. Se aika on mennyt, ja kaiken lisäksi monesta kaupasta saa lihoja vain valmiissa pakkauksissa ja kaiken lisäksi tiilenpunaiseen marinadiin piilotettuina.

Helsingin Kluuvissa on syksyllä 2011 avattu pieni kauppahalli, jossa on saatavana monia tuotteita, joita

en ole ennen näillä main nähnyt. Siellä myydään muovipulloissa suomalaisen kyytön maitoa sellaisena kuin se lehmän utareista tulee. Siellä on paikan päällä lämpivässä uunissa leivottuja juureen tehtyjä leipiä. Siellä on tuoretta kalaa kokonaisina. Siellä on pieni mutta monipuolinen lihatiski. Käydessäni ensi kertaa kauppahallissa ostin puolitoista kiloa isoja ahvenia, jotka itse kotona fileerasin, aikaisemmin tällä palstalla esitellyn reseptin mukaista käyttöä varten. Lihatiskillä näin karhun- ja hirvenlihan lisäksi sian- ja naudanlihaa eri ruhon osista. Yhdessä nurkassa näin kaksi hyvin kaltattua siansorkkaa hintaan 3 euroa kilo. Ostin ne heti ja vasta sen jälkeen päätin kotona, että teen niistä silyttä.

Siansorkkasilyttä tehdään näin. Keitetään sorkat ja kuoritaan syntyvä vaahto tarkkaan pois. Ensimmäisen keitinveden kaadoin 5 minuutin keittämisen jälkeen kokonaan pois ja panin sorkat uuteen keitinveeseen. Kun keitinvesi pysyy kirkkaana, lisätään siihen purjon vihreä osa, pari porkkanaa isohkoina paloina, muutama pala palsaternakkaa, merisuolaa, maustepippureita ja laakerinlehti. Keitetään sorkkia vähintään kaksi tuntia tai lähes kolme, nostetaan sorkat kuumina laudalle ja irrotellaan tarkkaan nahka,

lihat ja kaikki muukin mikä irtoaa luista. Hienonnetaan näin irrotetut osat veitsellä aika pieniksi (1 cm) palasiksi. Siivilöidään keittoliemi. Pannaan hienonnettu sorkkamassa astiaan, leikataan keittoliemessä olleet porkkanat viipaleiksi ja pannaan ne massan päälle. Lopuksi kaadetaan keitinlientä astiaan niin paljon, että muut ainekset peittyvät. Annetaan jäähtyä ja pannaan astia vuorokaudeksi jääkaappiin. Seuraavana päivänä silyttä on jämäkkää ja helposti annosteltavissa. Silyttä maistui keitettyjen perunoiden ja sinapin (Dijonin hunajalla maustettu sinappi) kanssa erinomaiselta. Ja on edullista! Parilla eurolla saisi moni nälkäinen päivän aterian.

Jos haluaa enemmän lihaisen silytyn, voi sorkkien lisäksi panna kypsytään parisataa grammaa muuta punaista sianlihaa ja pilkkoa se sorkkamassan joukkoon. Sorkista voi tietysti valmistaa myös hernerokkaa, niin kuin varmaan useimmiten niistä on tehtykin.

Sika on hyvää saporosta etusorkkiin. Saporaita en ole syönyt, mutta sian päästä valmistuu silyttä myös helposti. Aikoinaan työmatkalla Liettuassa söin savustettuja sian korvia, ja ne vasta hyviä olivatkin.

JUHANI FORSBERG

Maalaistorin nuori lihakauppias pitää käsissään sianpään puolikasta ja kylkirullaa.

Kyläretkellä vuoden 1770 Pyhäjärvellä, osa V: Riiska, Rantakylä ja Salitsanranta

Jatkan retkeäni muutama vuosi 1800-luvun alkupuolella keisarikunnan kabinetin omistuksessa olleeseen kylään. Laatokan rannalla Sortanlahdelta pohjoispuolella on kaksi kylää, Riiska ja 1800-luvun lopulla muodostettu Rantakylä.

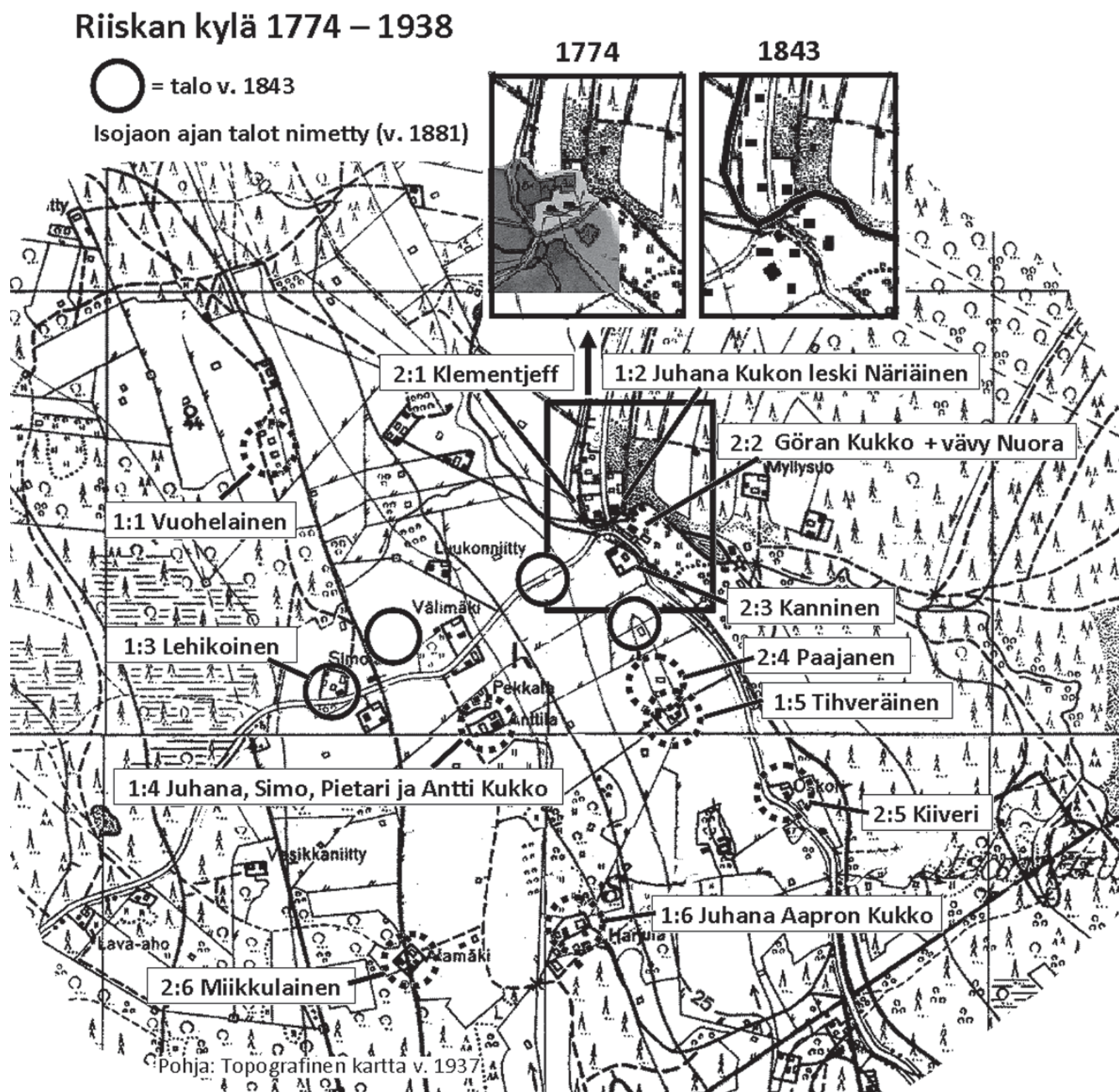
Riiskassa oli vuonna 1774 oli kaksi tilaa, ensimmäisen omistajina mainittiin **Thomas Philipson** ja **Johan Hindrickson Kucko** ja toisen **Carpa Cuperjanos Felitsa** ja **Thomas Kucko**. Tilojen rakennukset sijaitsivat vierekkäin Riiskanjoen pohjoispuolella. Joessa oli kaksi myllypaikkaa talojen lähellä, toisen paikalla oli mylly myös 1930-luvulla ja toinen oli muutamia kymmeniä metrejä alajuoksun suuntaan. Kylän vanhimmat pellot olivat Salitsanrannalta tulevan tien pohjoispuolella, mutta Rahkajärveltä 1700-luvun alussa muuttaneet Kukat olivat ehtineet raivata huomattavat peltoalukset myös eteläpuolelle.

Kylän asukasluku oli 51, joista Kuckojen puolella asui 42 henkeä muodostaen kymmenen avioparia kahdessa taloudessa ja heillä oli 10 hevosta ja nautakarjaa 30 sekä lampaita 26. Felitsan yhdeksän hengen perheellä oli neljä hevosta, kymmenen lehmää ja yksi lammas.

Poiminta Wiikan Vpl Pyhäjärvi -kirjasta kertoi kylän historiasta: ”Riiskan kylä on palanut noin 200 vuotta sitten, joten vanhakaan polvi ei enää siellä muista vanhoja asumuksia. Perimätiedon mukaan venäläinen Karppa omisti kylässä komean useampikerroksisen rakennuksen, joka jäi Klementjeffien (nyk. Kailasto) isoisalle. Vanhaan aikaan on Riiskassa ollut viinakauppakin.”

Kyläpalon tiedon antajaksi mainitaan Antti Kucko, joka lienee ollut Simolan haaran Antti, syntynyt v. 1869. Pohdittavaksi jää ja jää kysymys siitä, että oliko kylä palanut ennen vuotta 1774 vai sen jälkeen. Reino O. Kuckon Kuckojen suku -kirjassa kuvataan Riiskan sukuhaaran vaiheita (s. 184 alkaen). Karttatarkastelu vahvisti kirjan tiedon, että kolme neljäsosaa Riiskasta oli Kuckojen hallussa ja loput Carpa Felitsalla, siis Karpalla. Felitsinit esiintyivät henkilökirjoissa vielä v. 1860 ja Klementjeffit olivat tulleet paikalle v. 1870 mennessä.

Kucko-kirjan kertomusta tilojen jakautumisen alkuvaiheista täytyisi verokartan antaman tiedon pohjalta tarkastella uudelleen, kun vuoden 1774 karttase-litteessä tilan haltijana mainittu Tuomas Kucko (Vilpon neljäs poika) oli kirjan

Riiska, topografinen, johon piirretty talojen sijainnit

mukaan jäänyt jaossa maat-tomaksi, ja hänellä oli tähän aikaan tiluksia myös Salitsanrannassa.

Yksi kyläkierrokseni yleisiä havaintoja on ollut, että tilan jakautuminen ei aina tarkoittanut uuden talon (tai savun) rakentamista, vaikka tilukset olisivat jaetut, ja jos talo oli rakennettu, usein uusi talo oli entisen pihapiirissä. Niin on ollut myös Riiskassa. Vuoden 1843 kartasta näkyi ensimmäisten muuttojen tulos ja suunnilleen lopullisiin asemiin talot siirtyivät toisessa muuttoaallossa, joka tapahtui ennen isojakoa. Riiskassa siirtymiset näyttivät tapahtuneen omaehtoisesti tarpeiden mukaan ilman hoviherröjen määräyksiä.

Vuonna 1843 oli muutama uusi asumispaikka Salitsanrantaan menevän tien varrella. Simola-nimisen talon (isojaossa Lehikoinen)

pihapiirissä oli kolme asuntoa ja pellolla ennen tätä yksi asunto, jota ei enää isojakon aikaan ollut. Kuka asui missäkin tähän aikaan, sitä eivät kartat kerro, mutta esimerkiksi Kannisen alueella oli viisi asumispaikkaa ja tien toisella puolella parilista. Rantatie Käkisalmen suuntaan näytti olevan olemassa ja Polvananlahdessa oli yksitoista kalastusmajaa.

Rantakylän ensimmäiset asukkaat?

Jatkettaessa Laatokan rantaa eteenpäin ensimmäiset asujat olivat vuonna 1774 vasta Käkisalmen Vuohensalon kylässä. Salitsanrannan ja Keljan (+ Rotjanlahden ja Patoisten) kylät ulottuivat metsän halki Laatokalle asti. Maastossa on havaittavissa kaksi vanhaa rantapengertä, toinen noin puo-

len kilometrin päässä vesirajasta, nykyinen rantatie Käkisalmeen kulkee sen reunamia pitkin, ja toinen 2-3 kilometrin etäisyydellä.

Penkereiden ja rannan välissä oli kylän tilojen hallinnassa olleita niittyjä ja metsäpalasia. Näille rantatiloille tuli useita kulkuväyliä suoraan pääkylästä. Ajattelin aluksi, että Rantakylä olisi kyläretkelläni nopeasti läpi kuljettu. Verokarttaan oli nimittäin merkitty vain yksi rakennus, Paajasen sauna. Sen lisäksi niittyjen nimet viittasivat ainakin Salitsanrannan Mulilla ja (Orolan) Päiväläisellä olleen saunan.

Kirkonkirjoissa eriteltiin kylien kohdalla Laatokan rannan asukkaat 1850-luvun lopun rippikirjoissa. Tästä tein oletuksen, että rannan asuttaminen olisi tapahtunut niihin aikoihin. Vuoden 1843 kartta avasi

jälleen silmiä. Tarkasti karttaa ja selityksiä lukemalla havaitsin, että penkereiden ja Laatokan välissä oli ollut 17 asumispaikkaa (tomt). Ehkä joku näistä paikoista oli vain kesäkäytössä, mutta valtaosassa oli luultavasti vakituksia asukkaita. Siis jotkut henkilöt, joiden olin luullut kirkon- ja henkikirjojen perusteella asuneen pääkylällä, olikin asunut täällä. Keitä nämä henkilöt olivat olleet?

Tämän pohdinnan helpottamiseksi tein uuden karttahaarjoituksen. Sijoitin verokartan ja vuoden 1843 kartan päällekkäin ja katsoin, keiden hallinnassa vuoden 1843 talojen kohdalla ollut maa oli ollut vuonna 1774. Viitteitä mahdollisista ensimmäisistä asukkaista antoi myös isojakon kartta ja jakokirja. Täydellistä vastausta kysymykseen en saanut, mutta muu-

tama varhainen asukas toki löytyi.

Ensimmäinen asutuspaikka Riiskan suunnasta tultaessa oli Hannakontu kolmen kilometrin päässä, Mulin saunaniitty sijaitti siellä rantapenkereen alapuolella. Vuonna 1843 tien lähistöllä oli kaksi taloa ja kaksi torppaa. Isojaossa alue kuului Salitsanrantaan ja siinä vaiheessa ei paikalla enää ollut taloja, joten asukkaista ei saanut kiinnekohtaa. Vuonna 1937 muutama talo löytyi jälleen paikalta.

Myöhemmin, 1800-luvun lopulla omaksi kyläksi nimetty Rantakylä alkoi parin kilometrin päästä edellisestä. Salitsanrantaan aiemmin kuuluneet talot saivat numeron 1 ja Rotjanlahden talot numeron 2. Aiemmin mainittu Paajasen sauna sijaitsi Aherikossa Riihiojan ja Harjulan vä-

lisen puron varrella. Vuonna 1843 lähistöllä oli talon tien länsipuolella, asuiko siinä Paajasia vai muita, jäi avoimeksi, Paajasen kuitenkin poistuivat Salitsanrannasta 1800-luvun jälkipuoliskolla. Isojaon aikaan tila oli Antti Anttosella, talo oli silloin tien toisella eli itäpuolella. Tila oli siirtynyt Salitsanrannan Kurosten käyttöön ja siinä asui ennen Anttosia luultavasti Kurosen vävy Juho Pärssinen.

Paajaselta eteenpäin oli vuonna 1774 tiluksia Javanaisella, Vuohelaisella, Talonpojalla (tilus myös ennen Paajasia) ja Savolaisella, jonka mailta löytyi vuonna 1843 kaksi taloa, päättalo oli parin sadan metrin päässä pellolla ja toinen tien varressa. Isojaon aikaan paikalla olivat Savolaiset ja Aijöt.

Tämän peltoaukean kolmas vanha talon paikka oli puoli kilometriä eteenpäin Keljan Pampain/Pusa –tilan mailla aivan penkereen reunalla. Isojaon aikaan niillä kohdin tien varrella oli Pietari Patrakan talo ja kauempana Pennasten (Ukkosen) talo. Pennasen paikalla oli vuonna 1774 Pardain/Tihveräin/Muli –tilan maita.

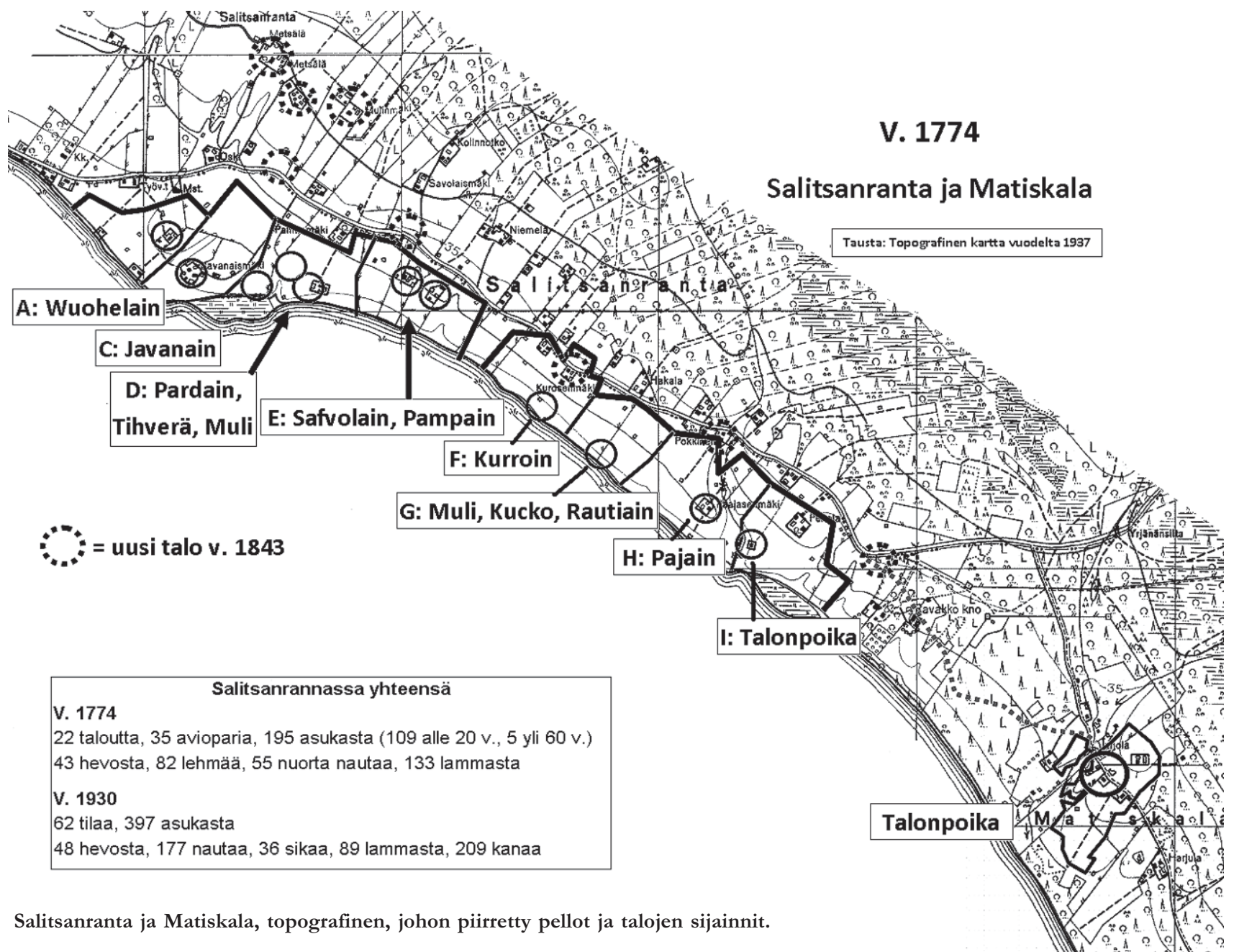
Viimeinen tien varren vanha talonpaikka oli aivan Rantakylän loppupäässä Hietalahdessa Pattoisten kyläläisten hallitsemalla alueella. Paikalla asuivat isojaon aikaan Musakat, jotka tulivat Riiskasta 1850-luvulla ja heidän jälkeen tila siirtyi sukulaisille, Kukoille. Ennen Musakkaa siellä asui ehkä Pattoisten Christer Ruuska.

Laatokan ranta-alueet tästä pitäjän rajalle olivat pääosin Pattoisten ja Rotjanlahden asukkaiden käytössä. Myös Orolan toisella sivulla, Nokelaisilla oli niittyjä täällä (Pattoisen osana). Kauemman penkereen alapuolella oli kolmessa paikassa yhteensä seitsemän asumusta. Huuhdin talon seutu oli vuonna 1774 Vuohelaisilla ja Suosaaren seutu oli puolestaan Orolan Päiväläisillä (tilausuus Salitsanrannassa). Isojaon aikaan oli Riihilammen lähellä Juho Juhon Nolon tila, alkujaan Rotjanlahdesta, ja se näytti olevan asumaton vuonna 1937.

Isojaon aikaiset talojen haltijat on merkitty karttaan. Heistä esimerkiksi Heikki Vuohelainen tuli 1850-luvulla ja oli kirjoilla Salitsanranta 1:ssä.

Salitsanrannan pääkylä

Siirryn Laatokan rannalta Salitsanrannan pääkylään. Ennen sinne saapumista oli Pyhäjärven rannalla kylän kaakkoispuolella pienen metsätaipaleen jälkeen **Matiskala**. Siellä asui vuonna 1774 Talonpoika-sukua, heillä oli kaksi rakennusta ja kylässä oli myös mylly. Tilastot kertoivat, että asukkaita kylässä oli 25 ja hevosia viisi, nautakarjaa 16 ja lampaita 50. Isojaon aikaan Talonpoikia ei enää

kylässä ollut ja asukasvaihto oli täydellinen.

Vuoden 1774 tie Salitsanrannan halki kulki aivan samoja reittejä kuin ennen sotia, mutta kaikki talot ja pellot sijaitsivat rannan puolella. Vuoteen 1843 mennessä oli kylän länsipäässä muutama uusi talo rakennettu tien toiselle puolelle, mutta varsinainen suuri asutuksen siirtyminen ja laajentuminen metsän puolelle tapahtui vasta tämän jälkeen.

Nykykartan ensimmäinen Salitsanrannan talo Riiskasta tultaessa oli 1800-luvun lopulla Heikki Talonpojan rakennuttama Ravakko eli myöhempi Reunasan kartano, tämän paikalla oli vanhassa kartassa Ravakonnittu. Kartanoa ei vielä isojaon aikaan ollut, mutta aivan sen vieressä olivat hieinan vanhemmat rakennukset. Tien mutkassa, Matiskalan oikotien haarassa oli jo vuonna 1843 talo, jossa isojaon aikaan asui Matti Juhon Talonpoika (Salitsanrannan koulupiirin kartassa 136, Mikko Kaasalainen, Sofia Musakka).

Vuonna 1774 ensimmäinen tila oli vasta Siikaajan varrella **Matts ja Hindrich Talonpojalla** (verokartassa I, 131 Armas Pokkinen). Talo oli lähellä rantaa, hieinan viimeistä Pokkisen taloa pohjoisempana. Isojaon aikaan vanhalla paikalla asuivat Adam Talonpojan perilliset ja Antti Matin Talonpoika. Antti määrättiin

muuttamaan ja hän myi uuden tilansa Riiskan Jaakko Kukulolle (120). Musakat (126) tulivat Riiskasta vuonna 1878.

Puron toisella puolella oli Paajasen talo (H, Koppeironen 130), jossa asuivat **Johan, Hindr ja Petter Pajain**. Heillä oli saunamökki ja huomattavan laajoja niittytiluksia Rantakylässä. Vuoteen 1843 mennessä oli puron varteen tien varteen ilmestynyt uusi talo (127), viimeiset tämän piiriin asukkaat, Pokkisten suku muutti sinne Lahnavalkamasta v. 1873. Paajasen poistuivat ja rannassa olevaan taloon tulivat ilmeisesti Savolaiset. Oliko ennen Savolaisia talossa muita, vaatisi lisäselvityksiä. Talo oli Kopperoisilla sotien alla, Jaamassa renkinä ollut Johan Kopperoinen oli tullut vuonna 1884 Savolaisille "kasvattipojaksi", siis tulevaksi tilan pitäjäksi, hän oli jo tällöin naimisissa.

Tilan G talo oli v. 1774 aivan rannalla ja osakkaiksi mainittiin **Matts Muli, Thomas Kucko ja Mats Rautiain**. Heistä Tuomas Kucko asui Riiskassa, tämä Tuomas oli myös Riiskassa tilan haltijana. Miksi Kukoilla oli osuus Salitsanrannasta? Arvelen, että se liittyi Laatokan rannan tiluksiin. Matti Rautiainen muuttaa Pyhäkylään aivan 1800-luvun alussa. Muleja ei enää isojaon aikaan ole täällä. Mulin rannassa oli v. 1774 Kalmistonpelto, hautapaikka oli Wiikan kirjan tieto-

jen mukaan tutkittu 1900-luvulla.

Rantataloa ei ollut enää isojaon aikaan, vaan Federleyn (125) kohdalla rannan puolella oli Simo Riitunpoika Kurosen sekä yhdysmies Matti Pärssisen talo. Sakkolasta muuttaneet Laulajaiset asuivat ehkä myös tässä talossa, mutta saivat muuttokomennuksen uudelle paikalle (116, 117).

Philip Kurroin ja muutkin asuivat seuraavassa lähellä rantaa sijainneessa talossa (F). Vuoteen 1843 mennessä samaan linjaan tien varteen rannan puolelle oli noussut toinen talo (Kuronen, 123). Isojaon aikaan molemmat talot olivat paikoillaan, mutta myöhemmin rannassa ollut vanha talo oli purettu.

Tien toiselle puolelle oli 1880-lukuun mennessä noussut uusia taloja. Pietarilainen kultaseppä Jeremias Nieminen omisti vuodesta 1893 lähtien Niemisten talon (113, 114), tilanhoitajana oli Maria Tuohiluoma ja aiempi omistaja oli Matti Aijö. Aapro Pekkalalla oli talon paikka Juho Kurosta (115) vastapäätä, mutta he muuttivat Käkisalmelle v. 1896.

Tilaa E pitivät vuonna 1774 **Petter Safvolain ja Märten Pampain**, talot sijaittivat Albert Savolaisen (108) ja Anna-Liisa Pusan (112) talojen paikoilla, hieinan rannempana. Vuonna 1843 oli uusi asumus heti

tien pohjoispuolella, peltoja oli laajennettu, mutta ne eivät ulottuneet vielä ns. Savolaisenmäelle. Pampaiset hävisivät 1800-luvun puolivälissä.

Isojaon aikaan rannan puolella olleen ensimmäisen talon haltijoita olivat Pietari Savolaisen perilliset ja Yrjö Riikonen (puoliso Kucko). Riikonen lähti v. 1896 ja uudeksi asukkaaksi tuli Jaakko Pusa (myös Kucko puolisona). Toinen talo oli Juho Hietasella, jonka jälkeen Näräinen asui siinä muuttaman vuoden ja Juho Kucko Tiitulta vuosina 1890 – 1907. Kukot muuttivat tällöin Matiskalaan.

Savolaiset olivat siirtynyt Savolaisenmäelle (108) ennen isojakoa ja rannan puolelle ilmestyi uusi talo (109) myöhemmin. Salitsanrantaan tuli jo 1700-luvun lopulla Jälkösten suku Konnistsasta. Yksi perheen pojista oli avioitunut Talonpojan tyttären kanssa ja kaikki muuttivat kylän itäpäähen Talonpojille. Sieltä Simo Jälkönen siirtyi noin v. 1855 luultavasti Pampaisen paikoille. Samoihin aikoihin tuli Heikki Puputti, joka osuutta viljelivät Aijöt vuodesta 1893 lähtien, molemmat asuivat päätien ja Savolaisenmäelle lähtevän tilustien risteyskässä metsän puolella.

Tilalla D oli kolme taloa, **Johan Pardain, Jöran Muli ja Anders Tihveräinen**. Vuonna 1843 kaikki

talot olivat paikoillaan, mutta isojaossa Javanaisen puolella ollutta taloa ei enää ollut, arvelen Partasen asuneen aiemmin siinä. Uusia taloja oli ilmestynyt tien pohjoispuolella, yksi oli aivan tien varressa (hävinnyt isojaon jälkeen), toinen ns. Mulinmäellä (98/99, Häsä ja Javanainen) ja kolmas Partasten / Rouvisten paikalla (97).

Partaset ja Muli lienevät asuneen uudessa paikassa jo varhain. Koulumestari Häsä on mainittu jo Pyhäkylän yhteydessä, hän sai myös siellä tilan isojaossa Tienristin ja Kalmpolven väliltä, mutta asui siellä vain muuttaman vuoden ja muutti Salitsanrantaan v. 1888.

Isojaossa rantapalstan yhtä osaa piti hallussaan Matti Tihveräinen, joka kuitenkin kuoli v. 1888 ja kun vävy Lamberg muutti Haapaneemeen v. 1893, tulivat Pusan paikalle (105, 106). Toinen osa oli Abraham Mulla, jonka ottopojan Antti Aataminpoika Talonpojan jälkeläisiä asui paikalla ainakin vuoteen 1919 asti (194, Eino Ukkonen). Kolmas oli aluksi David Wirkillä ja sitten vuodesta 1892 alkaen Paakeleilla (102).

Märten Javanainen piti seuraavaa tilaa, kolme avioparia ja 21 henkilöä. Talon paikalla asuivat viimeksi 1800-luvun lopulla Käkisalmesta muuttaneet Roiniset (C, 90). Javanaiset poistuivat paikalta Ranta-

kylään ja isojaon aikaan tilaa pitivät Javanaisen vävy Simo Inkinen sekä Pietari Muli. Inkiset muuttivat myöhemmin Rantakylään.

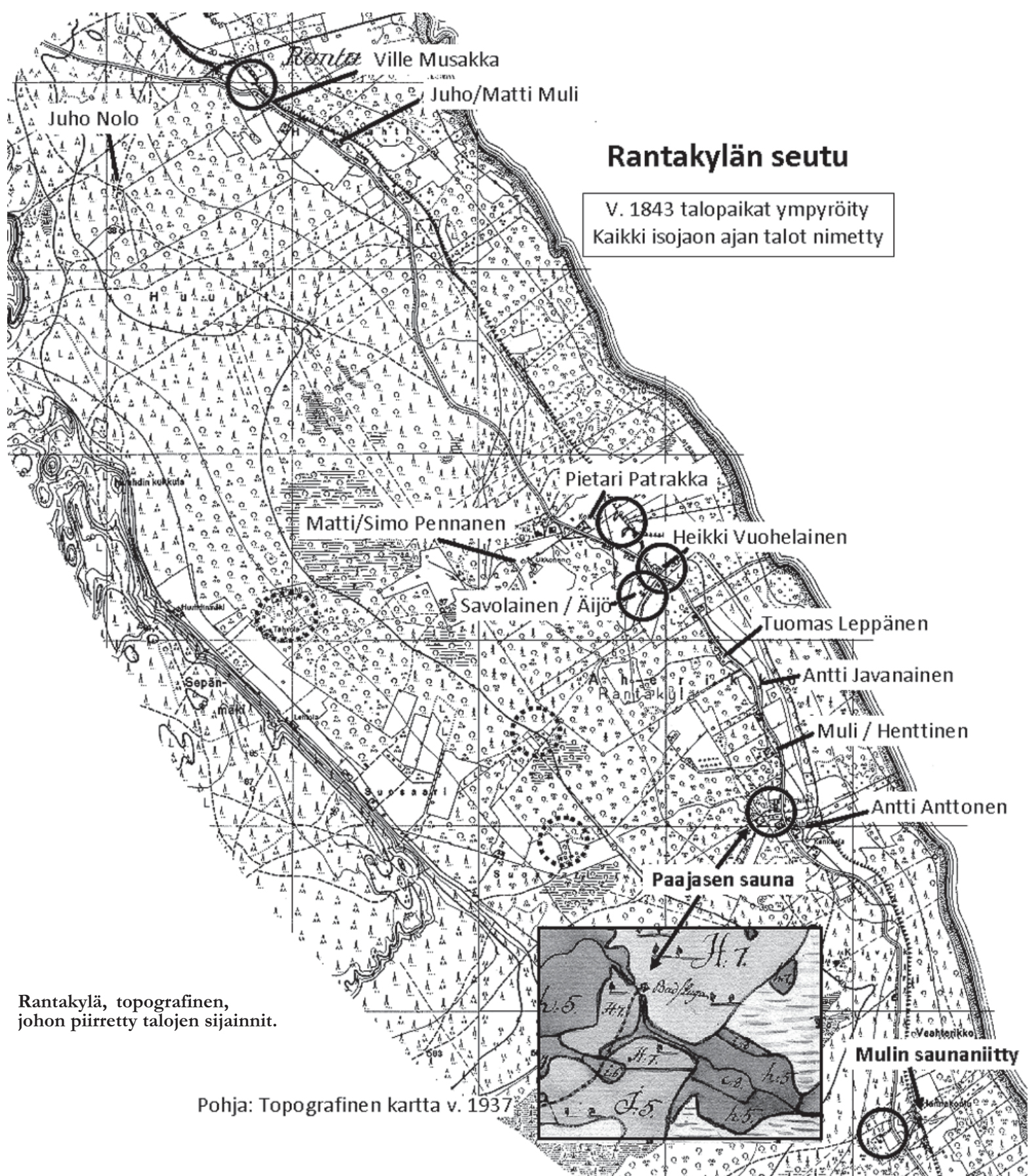
Työväentalon (86) kohdalta alkaneen Javanaisen mäen kautta kulkeneen kylätien lenkin varrella oli myös **Jöran Vuohelaisen** talo (A, 89). He muodostivat kuuden avioparin suurperheen ja asukkaita oli 25 henkilöä. Alkuperäisessä pihapiirissä asui viimeksi Sakkolasta 1860-luvulla tulleen Haikosen perillisiä (A, 89). Vuoden 1843 kartta kertoi, että ainakin osa Vuohelaisista näytti muuttaneen tien pohjoispuolelle (Kiurun talo 95). Yksi Vuohelaisista asui Rantakylässä ainakin 1850-luvulta alkaen.

Autiotilasta B on näkyvillä vain pieni pellonpalanen koulun puolella, tämä oli Orolan **Henric Päiväläisen** käytössä. Päiväläisillä oli kylässä laajoja alueita myös Laatokan penkereiden lähellä ja Suosaaren tienoilla olleet vuoden 1843 asuinpaikat olivat vanhoilla Päiväläisen mailla. Siellä oli jo v. 1774 saunaniitty. Kylän alkupäähän oli v. 1867 muuttanut Juho Heikinpoika Talonpoika, jonka talo sijaitsi tällöin tien pohjoispuolella myöhemmin rakennettujen koulun ja työväentalon välimaastossa.

Jatkan seuraavaksi kyläkierrostani Kuoppalammen kautta Rotjanlahden suuntaan.

ESKO SIMONEN

Lisätietoja:
esko.simonen@dlc.fi
puh. 050-369 5066

Rantakylä, topografinen, johon piirretty talojen sijainnit.

Pohja: Topografinen kartta v. 1937

Pyhäjärvi mukana markkinoilla

KARJALATALOLLE ei helpolla olisi enempää väkeä mahtunut kuin oli parhaaseen aikaan marraskuun 19. päivänä, Pitäjä- ja sukumarkkinoiden yms. tapahtumien aikaan. Pyhäjärveläisetkin olivat monessa kohdin mukana tapahtumaa toteuttamassa. Vpl. Pyhäjärvi-seuran ja -Säätiön yhteisessä pöydässä jaettiin markkinavälle tietoa pitäjästämme sekä esiteltiin ja myytiin tuotteitamme. Kuvassa päivän talkoolaisista kansallispukeiset tytär ja äiti, Säätiön hallituksen varajäsen **Arja Hiiri** ja seuran hallituksen jäsen **Inkeri Hiiri**, päivän tapahtumissa paikasta toiseen seuran pj:na kiitänyt **Kaarina Pärssinen** ja seuran rahastonhoitaja **Kaisa-Liisa Korhonen**. Hän yhdessä hallituksen uuden varapuheenjohtajan, **Teuvo Leinosen** kanssa myös kokosi ja rakensi esittelypöydän.

Mistä löydän hyvän lahjan?

Tässä vihje: Hanki kirjapari **Kaunisti Vpl Pyhäjärveä**, osat I ja II. Yhteensä 736 sivua ja 1750 kuvaa. Koko A4. Hinta vain 95 euroa + läh. kulut. Lisätietoja ja tilaukset: larjava@gmail.com tai 050 3425027 Saatavana myös johtokunnan jäseniltä ilman läh. kuluja

PYHÄJÄRVI-TUOTTEITA LAHJAKSI JA OMAAN KÄYTTÖÖN

Vaakunapaitoja edullisesti esim. lahjaksi ja asuksesi yhteisiin tilaisuuksiin juuristamme kertova Vpl. Pyhäjärven vaakunapaita! Tilaukset Kaarina Pärssinen 040-519 3036, e-mail kaarinaparssinen@gmail.com ja Kaisa-Liisa Korhonen 050-590 5433, e-mail kaisaliisa.korhonen@kolumbus.fi. Aidon värisellä Vpl. Pyhäjärven vaakunan kuvalla ja tekstillä PYHÄJÄRVI VPL varustettua erittäin hyvälaatuista T-paitaa löytyy joko valkoisena tai helmenharmaana, koot S, M, L, XL, XXL. Kappalehinta edelleen vain 12 eur/kpl, jos tilaat 10 kpl saat ne yhteishintaan 100 eur.oa. **Dokumenttielokuva** Muistojen järvi vuosilta 1939-44 Pyhäjärvellä, VALMIINA LISÄPAINOS DVD-versiosta, hinta entinen 20 eur. **Seuran 50-vuotishistoriikki** (2007) tarjoushintaan 10 eur/kpl. Postitettaviin lähetyksiin lisätään postituskulut, myös Karjalatalolta noutamisesta voitte sopia.

VPL. PYHÄJÄRVI-SEURA RY.

PYHÄJÄRVI-tuotteita

* **Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön 60-vuotishistoriikki**. 136 sivua, runsaasti valokuvia ja muisteluja niin säätiön alkua ajoilta kuin eri paikkakunnilla pidetyistä juhlista ja muista pyhäjärveläisten tapahtumista. Hinta 20 euroa + postikulut.

* **Isännänviiri** (suunniteltu Kaarle Viika) koko 45x400 cm. Hinta 75 euroa + postikulut

* **Vpl. Pyhäjärvi pöytästandaari** (suunniteltu Kaarle Viika) jälleen saatavana hinta 42 euroa + postikulut.

* **Tilaukset säätiön asiamies** Pirjo Kiiala puh. 044-2815047 pirjo.kiiala@luukku.com

* **Reino O. Kukko ja Kaarle Viika, Vpl. Pyhäjärvi** v. 1989 ilmestynytä kuvateosta edelleen saatavissa. Runsaan kuvamateriaalin lisäksi kirjassa on laaja historiaosuus entisestä kotipitäjästämmekin sekä murrenasto selityksineen. Hinta 25 euroa + postikulut.

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
sekä kiitokset kuluneesta vuodesta
Kannaksella kävijöille!
Toivottelee
Pyhjäjärven Lomarannan Musakat

Kuluneesta vuodesta kiittäen,
Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!

Pertti Hakanen
perheineen

TAPAHTUMAKALENTERI

Tampereen Seudun Vpl Pyhjäjärvikerhon tammi-kuun tarinatuokio on ke 4.1.2012 klo 13.30 Tampereen Karjala-seuran kh, Koulukatu 12, Tampere (käynti pihan puolelta). Tervetuloa joukolla pyhjäjärveläisjuuriset ja perheenjäsenet! Kerho tarjoaa kakkukahvit.

Lahden seudun Vpl Pyhjäjärvikerhon tammikuun kokous pidetään torstaina 12.01.2012 Lahdessa Ravintola Wanhassa Herrassa, Laaksokatu 17. Aloitamme klo 13 suunnitellen alkaneen vuoden toimintaa. -Tervetuloa!

Suvannon seudun sukututkimuspiiri kokoontuu lauantaina 14.1.2012 Karjalatalolla Käpylänkuja 1 Helsingissä Laatokka-salissa. Vetoryhmä kokoontuu klo 12.00. Kello 12.30-14.00 on varattu vapaaseen keskusteluun ja tietojen vaihtoon. Varsinainen kokous on klo 14.00-17.00. Kokousaiheena ovat 1700-luvun lopun kartat verotietoineen Suvannon seudulla. Kokouksen järjestelyvastuu on Sakkolan edustajilla. Joukolla mukaan – tervetuloa!

Kiitokseni kaikille kuluneesta vuodesta,
Hyvää Joulua ja
Onnellista Uuttavuotta!

Tervetuloa jälleen ensi vuonna mukaan Karjalaan:

* 6.-9.4.2012 Viipuri, Pyhjäjärvi, Pietari

* 16.-20.5.2012 Petroskoi, Karhunmäen bunkkerit, Kivatsin putous, Poventsan kanava

* 25.-28.5.2012 Viipuri, Pyhjäjärvi

* 30.-31.5.2012 Pyhjäjärvi

* 21.-24.6.2012 Juhannusmatka:
Viipuri, Pyhjäjärvi, Valamo

* 5.-9.7.2012 Vienankemi, Solovetskin luostari

* 13.-16.7.2012 Viipuri, Pyhjäjärvi, Konevitsa

* 10.-13.8.2012 Viipuri, Pyhjäjärvi, Valamo

Tiedustelut ja varaukset:

Heli Salminen, Naskalin Manun tyttö
puh. 0505671586, 026331784

Muistoja kesältä 2011!

Hyvää ja Rauhallista joulunaikaa,
Onnekasta Uutta Vuotta 2012.

Ensi kesänä Karjalanmatka on 3.-6.7.2012.

Terveisin Seija Lintula

Tilaa joululahjaksi Vpl. Pyhjäjärvi-lehti!
Tilaushinta edelleen vain 30 euroa/vuosikerta.

Vpl. Pyhjäjärvi-lehti ja
Pyhjäjärvi-Säätiö toivottavat
kaikille rauhallista joulunaikaa
ja hyvää vuotta 2012!

**Rauhallista joulua ja
Onnellista uutta vuotta 2012
kaikille jäsenillemme, ystävillemme
ja yhteistyökumppaneillemme
Kuluneesta vuodesta kiittäen**
Vpl. Pyhjäjärvi-seura ry

PERINTEISEEN PIKKUJOULUJUHLAAMME Tiinan pitokahvilaan Kauvatsalle oli saapunut lähes 30 jäsentä 11.12.2011. Leppoisa iltapäivämme kului maittavasta joululounaasta, joulun sanomasta, joululauluista ja ystävien seurasta nauttien. Juhlissa vieraili myös itse joulupukki. Toivotamme hyvää joulua ja menestystä vuoteen 2012! Lämpimien terveisin
- Tuomo Hinkkanen, KAUVATSAN KARJALAISET

Pyhjäjärvi-lehden seuraavan numeron aineistot toimitukseen pe 13.1.2012 mennessä, kiitos.

Opri (Seija Ahomäki) tupsahti yleisön keskelle kertomaan yhden evakkomummon tarinaa.

Tästä saatiin arpajaiset käyntiin; ensimmäisen voiton sai Tampereen Pyhjäjärvi-kerhon kunniapuheenjohtaja Matti Matikainen, onnittelijoita Seija Lintula ja Pirjo Kiiala.

Hilikka Lintusen runoesitys kertoi vanhainkotiin unohdetusta mummosta; kaikilla 12 lapsella kun oli aina niin kiire. Mutta mummo on tottunut odottamaan, koko ikänsä; 40 vuotta omaa kaivoakin kotipihaan.

Pikkujoulu virittää mukavasti joulun odotukseen

Joulupöydän maukkaiden antimien ohella Tampereen kerhon pikkujoulujuhlaan kuului rupattelun ohella laulua ja runonlausuntaa. Laila Innanen esitti Aale Tynnin ”Satu taivaasta” ja Pirjo Kiiala lausui Kaarlo Sarkian ajatuksia ”Lapsuusajan joulu” sekä pyhjäjärveläisen Juho Pärssisen säkeet ”Haukkaniemen joulukirkko”.

Hilikka Lintunen hiljensi yleisön lausumalla koskettavan runon ”Isoäiti Ma-

ria”. Tampereen Karjalaseuran pj. **Seija Ahomäki** tupsahti paikalle Oprina, ja hänkin antoi kiikkustuolitovissaan ajattelemisen aiheita. Ahomäki nähdään ensi kevättalven aikana Oprin roolissa Lempäälän Nuorisoseuran näyttämöllä.

Huumorinkukkasista huolehti Pyhjäjärvi-kerhon kunniapuheenjohtaja **Matti Matikainen** pakinallaan ”Kyllä ennen oli helppoa”.

Siinä verrattiin entisajan elämänmenoa nykypäivän meininkiin – silloin kun lapset olivat vahinkoja, joita sanottiin Herran lahjoiksi... ja oli vain rakkaus-avioliittoja, pakkoavioliittoja ja susipareja...

Perinteiseen tapaan ohjelmassa oli myös monien voittojen arpajaispöytä sekä joulupaketit kaikille osallistujille.

MARJO
RISTILÄ-TOIKKA

vpl. Pyhjäjärvi

VPL.PYHÄJÄRVI-
SÄÄTIÖ

Julkaisija: Vpl. Pyhjäjärvi-Säätiö
Kotisivut: www.karjalanliitto.fi/
vplpyhajarvisaatio

Päätoimittaja:
Marjo Ristilä-Toikka
Rautasemantie 375
37570 Lempäälä
puh. 040 730 2622 tai
03-3748 448
marjo.ristila-toikka@
kolumbus.fi

Toimitusneuvosto:
Juhani Forsberg, Marja
Härmä, Yrjö S. Kaasalainen,
Pirjo Kiiala, Esko
Pulakka, Salme Rintala ja
Marjo Ristilä-Toikka.

Toimituksella on oikeus
lyhentää ja muokata
lehteen lähetettyä aineistoa.

**Tilauskset, jakeluhäiriöt ja
osoitteenmuutokset:**
Toimitus, päätoimittaja
Rautasemantie, Lempäälä
kts. yhteystiedot vierestä

**Vpl. Pyhjäjärvi-Säätiön
asiamies**
Pirjo Kiiala
Lamminkankaantie 12
33420 Tampere
puh. 044-2815047
pirjo.kiiala@luukku.com

Sivunvalmistus:
Marjo Ristilä-Toikka

Painopaikka:
Satakunnan
Painotuote Oy, Kokemäki

Tilaushinnat: koti- ja ulkomaat 30 euroa/vsk.
Ilmoitushinnat (pmm): kuolinilmoitukset.....0,70 e
tekstissä.....0,80 e
pienin ilmoitus.....20 e
Hintoihin lisätään alv. 23%